

Det diskursiva skapandet av en nation och en främling

EN KRITISK DISKURSANALYS AV HUR LIFOS RAPPORT
DISKURISVT SKAPAR BILDEN AV DEN SOMALISKA KVINNAN
OCH EN SVENSK JÄMSTÄLLDHET

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR KULTURVETENSKAPER
GENUSVETENSKAP
UPPSATS, 15 HP, FÖRDJUPNINGSKURSEN
HT 15
FÖRFATTARE: FELIX LARSSON
HANDLEDARE: MIA ERIKSSON

Abstract

In this essay I perform a critical discourse analysis of a report on the situation of Somali women by Lifos, the Swedish Migration Boards Country of Origin Information system. With postcolonial feminist theory and theorisation of women's positions in national projects I will use Swedish gender egalitarianism as a point of comparison to discuss the discourses that construct the social identity of Somali women. By relating the discourses identified in the report to postcolonial feminist theory I discuss how the Somali women are construed as apolitical and biological; conditioned by culture and tradition, in contrast to the construction of the 'Swedish model' of a modern and equal society.

Keywords: Critical discourse analysis, Swedish Migration board, Lifos, postcolonial feminism, Nira Yuval-Davies, Somalia, Somali women, equality, Sweden

Nyckelord: Kritisk diskursanalys, Migrationsverket, Lifos, postkolonial feminism, Nira Yuval-Davies, Somalia, somaliska kvinnor, jämställdhet, Sverige.

Innehållsförteckning

ABSTRACT	2
1. INLEDNING	4
1.1 Bakgrundsbeskrivning och problemformulering	4
1.2 Syfte	5
1.3 Frågeställningar	6
1.4 Avgränsningar	6
1.5 Forskningsfältsoversikt	7
1.6 Teoretiska perspektiv	10
1.6.1 Teoretiskt ramverk	10
1.6.2 Teoribildning kring nationer	11
1.6.3 Kvinnor i nationsbyggen	14
1.7 Material och metod	15
1.8 Reflexivitet	17
2. ANALYS	19
2.1 Kultur och tradition	20
2.2 Homogenisering och ”bakom män”	24
2.3 Samhälle	26
3. SLUTDISKUSSION	30
LITTERATUR	32
BILAGOR	37
Bilaga 1. Lifos rapport	37

1. Inledning

1.1 Bakgrundsbeskrivning och problemformulering

Ungefär ett år innan orden du läser nu skrevs började de ta form för mig. Jag satt vid mitt skrivbord som stod framför ett stort fönster genom vilket jag kunde se gårdens barn leka. Det var inte alltid ett nöje att höra dem, dagarna i ända, men just den dagen skapade det vida kontraster. Uppslaget på datorn framför mig var flertalet skrivelser och motioner lagda av Sverigedemokraterna och ett tomt dokument som skulle fyllas av min analys av sagda skrivelser. Barnen som tjoade utanför rutan visste inte att jag satt och läste dokument som försökte förhindra att de skulle få just den platsen i världen. Vidare läste jag om hur de ville begränsa aborträtten (Sverigedemokraterna, 2014) och om hur kvinnors kläder markerade svenskhet (Motion 2012/13:K279) och analyserade dem utifrån nationsbyggande diskurser. Jag analyserade hur Sverigedemokraterna ville bygga den svenska befolkningen. Deras nationella projekt – att forma den svenska befolkningen – är ett exkluderande sådant som i stor grad använder kvinnor som slagträ; det är henne de försöker kontrollera genom sina förslag. Samtidigt väcktes ett betydligt större intresse hos mig; att undersöka hur den svenska nationen diskursivt konstrueras. Det är inte bara Sverigedemokraterna som slåss om att få bestämma vilka vi ska vara och hur vi ska prata om vår nation. Oyèrónké Oyewùmí (2006: 256) menar att koloniala diskurser som positionerade den europeiska mannen som norm och den rasifierade kvinnan som ”den Andra” fortfarande etableras som skillnadsskapande. Paulina de los Reyes och Kamali Masoud (SOU 2005:41: 9-10) menar vidare att det koloniala arvet används för att reproducera bilden av en underlägsen annan, inom nationens gränser. Utifrån detta formulerade jag delvis mitt forskningsfokus, vilket är att undersöka hur den svenska nationen diskursivt skapas, genom diskurser om ”den andra”. Detta är dock ett brett fält och en avgränsning behövdes. Zamacona Aguirre (2008) och Fastrup Ervik (2003) menar att kvinnor som söker asyl nekas fulla rättigheter då de konstrueras som passiva och apolitiska. Här hittade jag ett lämpligt studieobjekt då jag undrade om och hur konstruktionen av de asylsökande kvinnorna kunde förklaras utifrån de koloniala diskurser Oyewùmí (2006: 256) samt de los Reyes och Masoud (SOU 2005:41: 9-10) beskriver. Hur är den asylsökande kvinnan relevant för ett svenskt nationellt projekt – att diskursivt bygga nationen?

Förevarande uppsats utgår från detta och närmar sig undersökningsområdet ur ett postkolonialt feministiskt perspektiv, genom att undersöka hur den asylsökande kvinnan konstrueras i egenskap av sitt kön och som en rasifierad annan för att genom henne förstå en aspekt av det diskursiva skapandet av Sverige. Jag kommer i huvudsak utgå från det nationella

projektet som innebär att skapa Sverige som jämställt, något jag kommer diskutera i större omfattning i kommande delar av uppsatsen. Materialet jag utgår från för att undersöka detsamma är Lifos, Migrationsverkets rätts- och landinformationssystem, landinformationsrapporter. Motiveringen därtill är att dokumentet är producerat för en statlig myndighet om hur situationen är i föreliggande land som kan ligga till grund för huruvida en asylsökande får asyl eller icke (Gibb & Good, 2013: 292; FARR, u.å). Kan den konstruktion av kvinnor som Zamacona Aguirre (2008) och Fastrup Ervik (2003) beskriver bland annat förklaras utifrån vad som skrivs om kvinnor i Lifos rapporter?

Genom att genomföra en kritisk diskursanalys av Lifos (2013) rapport om kvinnor och barn i Somalia vill jag undersöka hur kvinnor diskuteras och konstrueras i materialet utifrån en postkolonial feministisk teoribildning samt Nira Yuval-Davis (1997) teoretisering kring könade nationsbyggen. Min utgångspunkt är att vi genom språket skapar vår bild av omgivningen, samtidigt som den redan existerande bilden av omgivningen bidrar till att skapa våra subjekt. Det är således genom språket som vi begripliggör omvärlden, vilket medför diskursers vikt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 15, 67). Maud Eduards (2007: 71) uppmanar oss att släppa fram alternativa röster och inte upprepa redan befästa betydelser. Förevarande uppsats tar fasta på det genom att genomföra en diskursanalys som undersöker de betydelser som tillskrivs ”den andra kvinnan” och samtidigt diskursivt konstruerar Sverige.

Genusvetenskap som ämne är tvärvetenskapligt då kön som analyskategori ofta är en del av andra diskurser, inom-akademiska såväl som utom-akademiska, vilket vi till exempel ser inom såväl pensionsdiskussioner där kvinnor får lägre pension än män (PRO, u.å.) som akademiska diskussioner om kvinnliga fångars behov av hälsoutbildning (Dinkel & Schmidt, 2014). Förevarande uppsats kommer beröra ämnen som behandlas inom såväl migrationsstudier som juridik, ty det primära fokuset är förlagt till hur just kategorin kvinnor konstrueras i relation till nationsskapande samt andrafierande diskurser, vilket medför att den är situerad inom det genusvetenskapliga fältet.

1.2 Syfte

Utifrån ovanstående problemformulering tar föreliggande uppsats sin utgångspunkt. Genom en kritisk diskursanalys av Lifos (2013) rapport ”Kvinnor och barn i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya och Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012.” (hädanefter benämnd som Lifos rapport) ämnar jag genomföra en läsning av densamma utifrån en postkolonial feministisk teoribildning samt teoretiseringar kring kvinnors positioner

i nationsbyggen. Med avstamp i detta ämnar jag undersöka hur somaliska kvinnor konstrueras i materialet och hur diskurserna i rapporten kan förstås i relation till Sverige och det svenska nationella projektet att konstruera sig som jämställt.

1.3 Frågeställningar

- Hur konstrueras den somaliska kvinnan i Lifos (2013) rapport utifrån Yuval-Davis (1997) teoretisering kring kvinnors roller i nationsbyggen?
- Hur kan konstruktionen av den somaliska kvinnan förstås utifrån en postkolonial feministisk teoribildning?
- Hur korrelerar bilden av den somaliska kvinnan med det svenska nationella projektet att konstruera sig som jämställt?

1.4 Avgränsningar

Förevarande uppsats formulerar sitt syfte kring hur kvinnor diskursivt skapas, vilket medför att min ingångspunkt till begreppet kvinna bör klargöras. Jag ser kvinna som kategori som en konstruktion, ehuru föreliggande konstruktion får reella effekter för människor som lever i ett system där en liten (ibland uppfattad) anatomisk skillnad tillmäts särskilda egenskaper (Sylvester, 1994: 4). Materialet diskuterar kontinuerligt kvinnor som en homogen kategori, inom vilken det inte lämnas utrymme till att de ska förstås som något annat än cis-kvinnor, trots att den som känner välgrundad fruktan för förföljelse på grund av könsidentitet har rätt att få asyl i Sverige (Migrationsverket, 2013). Dock tillåter inte uppsatsens omfång mig att vidare gå in på hur kön i allmänhet konstrueras i källmaterialet under följande delar; ty uppsatsen ämnar enbart diskutera den diskursiva konstruktionen av kvinnor utifrån deras symboliska position i nationsskapande diskurser i Lifos (2013) rapport för att undersöka konstruktionen av ”den andra”.

Förevarande uppsats använder kritisk diskursanalys som teori och metod, vilket kommer behandlas mer i kommande avsnitt, utifrån vilken texten som analyseras kan genomgå receptionsundersökningar för att på så sätt ytterligare undersöka hur texten tas emot och konstrueras av mottagaren (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 86). Att använda sig av receptionsundersökningar är inget krav utifrån metoden, och skulle kräva intervjuer med handläggare på Migrationsverket, då de är Lifos rapporters huvudkonsumenter (Lifos, u.å.), något som skulle öka uppsatsens omfattning drastiskt, vilket medför att jag inte kommer genomföra dessa.

1.5 Forskningsfältsoversikt

Som beskrivet i ovanstående avsnitt ämnar förevarande uppsats undersöka hur kvinnor konstrueras i Lifos (2013) rapport genom att använda Yuval-Davis (1997) teori om kvinnors positioner inom nationssbyggen samt diskutera detta utifrån postkolonial feministisk teoribildning. Nedanstående refererad forskning närmar sig på diverse sätt det område som förevarande uppsats är situerad i, genom att diskutera dels skapandet av ”den rasifierade andra” såväl som ”den könade andra”.

I sina studier av det konservativa, nationalistiska och rasistiska partiet Sverigedemokraternas fångar Towns, Karlsson och Eyre (2014) korrelationen mellan rasism, nationalism och sexism, när de diskuterar hur partiet måste förhålla sig till den ”svenska jämställdheten”, trots sin annars traditionellt konservativa och sexistiska ideologi. Eftersom jämställdhet konstruerats som ett svenskt värde, måste ett parti som värnar om svenskhet försvara även detta värde, trots en annars grundläggande sexism (*Ibid*: 238). Genom att åkalla stereotypen av den patriarkala hotfulla andra (jmf Gottzén & Jonsson, 2012: 12) konstrueras den invandrade mannen som ett hot mot den svenska (vita) kvinnan som symboliserar nationen. Den invandrade kvinnan konstrueras även hon som ett offer i Sverigedemokraternas ideologi, då för en patriarkal kultur, som hon är i behov av räddning från (Towns, Karlsson & Eyre: 243-244, jmf Yuval-Davis, 1997: 130; Eduards, 2007: 58-60). Detta bör dock inte ses som avvikande och särskilt för ett parti som Sverigedemokraterna, då Eduards (2007: 55) menar att diskursen är allmän i Sverige.

Towns, Karlsson och Eyre (2014) problematiserar förvisso bilden av ”den svenska jämställdheten” som konstruerad, ehuru Roggeband och Verloo (2007) som studerat parlamentariska debatter och policydokument i en nederländsk kontext, påvisar hur diskursen kring jämställdhet förskjutits under de tio år som datan sträcker sig över. Från att det initialt diskuterats kring en jämställdhetsproblematik där nederländska kvinnor jämfördes med nederländska män, förändrades diskursen till att konstruera nederländska kvinnor som fullt jämställda emedan de invandrade kvinnorna istället homogeniserades och etablerades som ett jämställdhetsproblem (*Ibid*: 282, 283-284). Roggeband och Verloos (2007) bidrag påvisar hur den föreställda ”nederländska jämställdheten” inte fanns innan dess motpol konstruerades, en bild som Towns, Karlsson och Eyre (2014) kompletterar genom att påvisa hur bilden sedan återanvänds för att än en gång etablera ett ”vi” och ”dem”. Genom en diskursanalys av norska organisationer som arbetar för respektive emot EU påvisar Susanne Bygnes (2012: 11-15) hur

de båda åkallar samma diskurser för skilda ståndpunkter. Gemensamt är att den nordiska jämställdheten är exceptionell, som antingen behöver skyddas från resten av EU, alternativt spridas till EU:s sydligare länder och agera modell. Den nordiska jämställdheten används som en exkluderande mekanism för att identifiera ett ”vi” och ett ”dem” (*Ibid*: 16), där kvinnan med Yuval-Davis (2006: 204) ord får utföra ”det smutsiga gränsarbetet”, genom att tillskrivas en symbolisk position som gränsvakt.

Ovanstående refererad forskning påvisar hur bilden av ”den andra” både verkar konstruerande och blir konstruerad (jmf de los Reyes, 2011: 18). Ett gemensamt drag hos dem alla är hur de genom att använda kvinnan eller jämställdhet som argument för sina ståndpunkter tillskriver henne en symbolisk position; Sverigedemokraterna i sitt politiska projekt att demonisera ”den andra”, den nederländska debatten som konstruerade sin egen jämställdhet i förhållande till den invandrade mannen och de norska organisationerna som använder jämställdhet det för att föra fram sina argument och skapa ett ”vi” och ett ”dem”. Hennes symboliska position blir en skillnadsskapande sådan, då hon får agera gräns gentemot ”det andra”. En fråga som kvarstår är hur diskursen kring kvinnor i asylprocessen ser ut. Nedanstående avsnitt behandlar det närmre.

Forskning har påvisat att internationell flyktingrätt traditionellt har konstruerat män som aktiva flyktingar som ofta flyr av politiska skäl emedan kvinnor enkom följer med sina män på flykten oavsett hur deras situation sett ut i ursprungslandet (Fastrup Ervik, 2003: 307; Yuval-Davis, 1997: 125). I en rapport som bland annat medfinansierats av Migrationsverket målas en tydlig bild av hur den kvinnliga migranten konstrueras under intervjuer för att fastställa huruvida de kan få asyl i Sverige (Zamacona Aguirre, 2008). Rapporten utgår från specifika aktstudier, gruppintervjuer såväl som enskilda intervjuer med asylsökanden, offentliga biträden, tolkar såväl som handläggare på Migrationsverket (*Ibid*: 13-14). Under enskilda intervjuer med handläggare och offentliga biträden framkommer det att handläggare i majoriteten av de fall där familjer söker asyl tillsammans prioriterar män och deras asylskäl, emedan intervjuerna med kvinnorna används som ett sätt att bekräfta mannens berättelse och inte som ett sätt för kvinnorna att berätta om deras personliga asylskäl (Zamacona Aguirre, 2008: 44-48). Handläggarna uppger skilda skäl för detta, ehuru anledningen ligger bortom förevarande uppsats omfattning. Relevant är hur kvinnan förpassas till det privata emedan mannens offentliga förhållanden ses som essentiella vid asylsökandet, något som ytterligare bekräftades av aktstudier och individuella intervjuer med asylsökande kvinnor genomförda av Zamacona Aguirre (*Ibid*: 65, 79) vilka berör kvinnor som åberopat politisk aktivitet som asylskäl där majoriteten av dessa beslutats befinna sig på låg nivå och inte vara skäl till

uppehållstillstånd i Sverige. Feministiska forskare har tidigare funnit liknande resultat, där mäns asylskäl anses mer relevanta till följd av ett patriarkalt system (Mulinari, 2009: 213).

Av de 100 akter som Zamacona Aguirre (2008: 64) studerat framkommer det att kvinnor som söker tillsammans med sina familjer får uppehållstillstånd i större utsträckning än ensamkommande kvinnor. Kvinnor som söker uppehållstillstånd gemensamt med sin familj får i större utsträckning uppehållstillstånd av makens eller barnens skäl än individuella sådana (*Ibid*: 65). Zamacona Aguirre (*Ibid*: 90) betonar hur kvinnor i asylprocessen konstrueras i första hand som mödrar och familjeinriktade, dels som stereotyper av offentliga biträden och handläggare, men även i Migrationsverkets riktlinjer, vilket kraftigt försvårar kvinnans möjlighet att bli trodd om hon flyr själv, eftersom det verkar otroligt att hon inte satt familjen först.

Peter Mascini och Marjolein van Bochove (2009) redovisar liknande resultat från sin statistiska studie där kvinnor som söker asyl i Nederländerna tillsammans med familjemedlemmar i högre utsträckning får uppehållstillstånd, något forskarna förklarar utifrån två faktorer. Den första är att kvinnor i högre grad konstrueras i egenskap av kön, som kvinnor, systrar eller mödrar och därmed oftare får uppehållstillstånd, inte minst eftersom de statistiskt sett oftare söker tillsammans med familjemedlemmar och därmed bekräftar bilden som en ”god kvinna”, som stannat med sin familj (*Ibid*: 124-125). Den andra faktorn är att kvinnor konstrueras som offer för patriarkalt förtryck och därmed i behov av skydd. Författarna postulerar att en möjlig förklaring är att Väst, genom att ge asyl till kvinnor som anses vara offer för patriarkalt förtryck, konstruerar sig själva som jämställda och överlägsna kvinnans ursprungsland (*Ibid*: 118).

Den kritiska läsaren kanske här ifrågasätter om inte vissa praktiker är bättre än andra? Om kvinnor de facto flyr från könsförtryck, hur kan det sägas att Väst konstruerar sig själva som mer jämställda kvinnans ursprungsland om förutsättningen är att den migrerande kvinnan äger möjlighet att avgöra vart det är säkrare att leva (jmf Dhar, 2012)? Susan Moller Okin (1999) argumenterar för att multikulturalism i västerländska samhällen tillåter patriarkala strukturer att existera, och därmed exkluderar kvinnor inom grupperna från samma rättigheter som majoritetsbefolkningens kvinnor innehar. Kritik har väckts mot Okins homogeniserande av andra kulturer än den (hegemoniska) västerländska. Bland andra kritiserar Homi Bhabha (1999: 82) henne för att lyfta kulturer ur sin kontext, bortse från feministiska kamper i de respektive länderna samt bortse från hur intersektioner mellan olika kvinnors positioner kommer påverka dem olika. Hur kvinnor påverkas av patriarkala strukturer kommer bero på olika strukturers samspel (*Ibid*: 81); bland andra klass, hudfärg, sexualitet (Yuval-Davis, 2006:

200). Även diskursen kring multikulturalism har fått kritik då den anses bevara idén om kulturella särdrag och därmed konstruera minoriteten som ”den andra” i förhållande till majoriteten som normaliseras (Yuval-Davis, 1997: 56-58). Kritiken gentemot Okins (1999) tes fångar förevarande uppsats fokus och besvarar de i förevarande stycke initialt ställda frågorna. Vad Okin (1999) gör kan ses som exempel på vad Chandra Talpade Mohanty (1999: 255, *min översättning*) kallar för ”den diskursiva konstruktionen av Tredje Världens kvinnor i västerländsk feminism”. Med utgångspunkt i att diskurser konstrueras och konstrueras av vår omvärld går det inte att helt särskilja praktiken från diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 69), och Okins (1999) resonemang kan ses som att det reproducerar den västerländska bilden av att vår egen jämställdhet (jmf Towns, Karlsson & Eyre, 2014: 238).

Under analysen används ovanstående refererad forskning för att på så sätt relatera de diskurser jag identifierar till en bredare praktik. Jag ämnar inte söka falsifiera forskningen utan vill snarare bidra med en läsning av Lifos (2013) rapport i linje med den, för att fördjupa förståelsen för hur kvinnor tillmäts symboliska positioner i nationsbyggande diskurser. Forskningen behandlar skilda aspekter av den diskursiva konstruktionen av kvinnor, genom vilka jag erbjuds multipla ingångspunkter till materialet för att därmed skapa djupare förståelse.

1.6 Teoretiska perspektiv

För att möjliggöra en analys utifrån mitt syfte och frågeställningar utgår jag i huvudsak från tre teorier eller teoribildningar. I det första delkapitlet presenteras de teoribildningar som agerar ramverk för uppsatsens fokus, emedan det andra delkapitlet fungerar som en introduktion och argumentation för relevansen för den tredje teorin vilken presenteras i det tredje kapitlet. I kapitlen presenteras och förklaras även de centrala begrepp som kommer användas i analysen.

1.6.1 Teoretiskt ramverk

För att begripliggöra hur diskurser kring ”den andra kvinnan” producerats och reproducerats kommer ”den andras” position att granskas genom den feministiska postkoloniala teoribildningen. Paulina de los Reyes (2011) presenterar den postkoloniala feminismens teoribildning i introduktionen till hennes antologi *Postkolonial feminism 1*. Hon skisserar en mångfacetterad bild över fältet, som hon betecknar som ett ”kritiskt intellektuellt projekt” (de los Reyes, 2011: 13). Genom den postkoloniala feministiska teoribildningen möjliggörs en maktkritik gentemot ”androcentriska globala hegemonier” sprungna ur kolonialismen samt en kritik gentemot eller vidareutveckling av postkolonialismens underteoretiserande av kön (*Ibid*).

För att begripliggöra det diskursiva skapandet av nationerna Somalia respektive Sverige i rapporten används postkoloniala feministiska teoretiker för att undersöka hur koloniala diskurser reproduceras. Jag benämner den postkoloniala feministiska teoribildningen som just teoribildning till skillnad från teori, då fältet är heterogent och kan inte reduceras till en singular teori (*Ibid*: 19), vilket medför att min användning av teoribildningen kommer utgå från postkoloniala feministiska teoretiker, som kommer att kritiskt kommentera min analys.

Förevarande uppsats använder sig av kritisk diskursanalys som metod, för att dekonstruera kvinnans symboliska position i Lifos (2013) rapport. Winther Jørgensen & Phillips (2000: 10) betonar att diskursanalys inte enbart är en metod, utan ingår i ett större paket och måste betraktas även som teori. Grundpremissen för det diskursanalytiska fältet är att språket (helt eller till viss del, beroende på inriktning) konstituerar vår omvärld, och är därmed socialkonstruktivistisk (*Ibid*: 10, 11). De fyra teoretiska socialkonstruktivistiska grundpremisserna är (1) en kritisk inställning till kunskap; sättet vi ser världen är en produkt av våra språkliga kategorier, (2) vår syn på och kunskap om världen är ett resultat av vår historia och kultur, (3) kunskap produceras i specifika kontexter, vilket medför att kunskapen är specifik och inte objektiv samt att (4) vissa handlingar blir naturaliserade utifrån den specifika kunskapsproduktionen, och förekommer därmed inom sin sociala kontext (*Ibid*: 11-12). Med grundpremisserna som teoretiskt utgångsläge växer sedan metoden fram; hur jag tillämpar diskursanalys som metod beskrivs mer omfattande i avsnittet *Material och metod*.

1.6.2 Teoribildning kring nationer

En föreställd gemenskap är uttrycket Benedict Anderson (1991) myntade gällande nationer. Han menade att eftersom merparten av medborgarna aldrig kommer träffa varandra är det idén om det gemensamma som fungerar som nationens kit – alltså den föreställda gemenskapen (*Ibid*: 21). Anderson (*Ibid*: 22) argumenterar för tre nyckelbegrepp inom nationernas föreställningsvärld: (1) *begränsning*, då varje nation känner till sina territoriella gränser, utanför vilka ytterligare en nation med en egen nationalism existerar; (2) *suveränitet*, då idén om nationen uppkom under upplysningstiden som omkullkastade den tidens trossystem vilket medförde ett behov av en tro på något annat samt (3) *gemenskap*, då nationer oavsett ojämlikheten inom nationens gränser uppfattas som en djup gemenskap. För att förklara den föreställda gemenskapen använder Anderson (*Ibid*) begreppet broderskap. Oavsett om det var ett ytterst medvetet ordval för att fånga vilka som traditionellt omfattas av nationens självbild, eller om ordvalet omedvetet bekräftar detsamma, märks det tydligt att den föreställda gemenskapen inte omfattar alla boende inom nationens territoriella gränser. Yuval-Davis

(2006: 204) ställer undrande frågan huruvida alla hade fått plats i Andersons (1991) föreställda gemenskap förutsatt att de hade kunnat träffas, det vill säga om föreställningen upphävdes.

I vilken mån går det att applicera Andersons (1991) begrepp föreställd gemenskap på Sverige? Utifrån Nationalencyklopedin (Johansson, u.å.) definieras nationalstaten vara ”uppbyggd kring en etniskt och kulturellt definierad nation, och i princip tänker man [sic] sig att statens medborgare samtliga tillhör denna nation”. Den svenska befolkningen är inte en homogen sådan med gemensam etnicitet, oavsett definition, och/eller kulturella praktiker. Förvisso finns det en idé om en svensk gemensam kultur, men alla invånare kan knappast antas utöva densamma. Om vi istället definierar Sverige utifrån dess territoriella gränser blir även det svårt, då det inom Sveriges gränser uppehåller sig människor utan svenskt medborgarskap som inte erkänns som svenskar, samtidigt som svenska medborgare är både tillfälligt och permanent bosatta utomlands. Ett territorium som enkom bebos av ”svenskar” tycks inte sannolik (jmf Yuval-Davis, 1997: 11). Den bild av nationalstaten som citatet ovan fångar visar sig vara en konstruktion, utifrån det efterföljande resonemanget. Begreppet föreställd gemenskap tycks fungera väl i relation till den svenska nationalstaten, då ovanstående dekonstruktion påvisar hur bilden av nationalstaten bygger på en föreställning om det gemensamma, till skillnad från en faktisk gemenskap. Med Yuval-Davis (*Ibid*; 2006: 207) ord är nationalstaten diskursivt skapad och därigenom även dess gränser. Men vem inkluderas i den föreställda gemenskapen?

Antonio Gramsci (refererad till i Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 39) använde hegemonibegreppet för att förklara hur maktförhållanden naturaliseras och därmed ses som obestridliga. Nationalstatens diskursiva gränser fungerar som en naturaliserande effekt av ett kollektivs anspråk på hegemoni (Yuval-Davis, 1997: 11), vilket i sin tur inte ligger långt ifrån en grundläggande rasism då de som inte tillhör det hegemoniska kollektivet beskrivs som avvikare och exkluderas därmed från nationsskapandet (*Ibid*; Mulinari, 2010: 117). Citatet från Nationalencyklopedin (Johansson, u.å.) och min efterföljande dekonstruktion påvisar detta, då det implicit är en grupp som beskrivs emedan resterande folkgrupper utelämnas ur den nationella beskrivningen, trots att Sverige har en ursprungsbefolkning, vilka per definition var här före det folk som implicit beskrivs i citatet (Sametinget, 2015) samt att romer funnits i Sverige i drygt 500 år (Griberg, 2012), för att nämna två av många exempel.

När Anderson (1991: 143) resonerar kring rasism och nationalism lyfter han kolonialtidens rasism som exempel, som semiotiskt kretsade kring nedsättande utseendemässiga beskrivningar. Han menar att nationaliteten hade ingen plats i den rasistiska diskursen, det var bara utseende som fick ta plats, till skillnad från rasistiska tillmälen under krigstider som istället var tätt knutna till en nationell identitet. Om en drabbades av rasism inom

ett lands (eller kolonialimperiums) gränser var det oberoende av vilket pass en hade, det var utseendet som avgjorde (*Ibid*: 144). Eduards (2007: 20) hävdar dock att idén om den nationella gemenskapen är grundad på köns- och etnicitetskonstruktioner, då ”vi-et” skapas på bekostnad av ”dem-et”, vilket medför att skillnadsskapande diskurser etableras som ett led av nationalism. Vita män konstrueras i det nationella projektet som norm; egenskaper såsom kön och ”ras” tillskrivs enbart ”den andra” (Eduards, 2007: 69). Nationens retorik kretsar ofta kring det familjära där nationen liknas vid en moder och invånarna hennes barn, där det könade språket används för att skapa en gemenskap mellan personer som annars skulle vara främlingar; för att skapa en form av familjär tillit (Townes, Karlsson & Eyre, 2014: 239). Ordet nation härstammar rentav från latinets *natio* som betyder ”födelse” (Hellquist, 1922). Trots att den föreställda medborgaren är en vit man, står ofta en symbolisk kvinna i centrum för den familjära nationen, om det så må vara moder Svea, moder jord eller ”kvinnorochbarn” (Sager, 2014: 72; Yuval-Davis, 1997: 15, 45).

För att begripliggöra könandet av nationen gör Eduards (2007: 20) en historisk översikt över nationen Sveriges könade tillblivelse och varande, där kvinnor konstruerats som nationens barnaföderskor medan mannens plikt var att döda. Här görs en uppdelning i det privata och det offentliga, där kvinnan trots sin centrala symboliska position (exempelvis Moder Svea) inte fått tillgång till det offentliga rummet (*Ibid*: 38-41, 52). Män har uppmanats att gå i strid i försvar av nationen och kvinnan (*Ibid*: 44), en diskurs som historiskt sett varit gångbar, men som tappat i värde i och med Sveriges 200-åriga fred (*Ibid*: 37). I takt med att den svenska nationella identiteten har kommit att kretsa kring värderingar, där ”den svenska jämställdheten” har konstruerats med ”den andre” som bakgrund (*Ibid*: 70) har ”den andra”, eller fienden, förskjutits från främmande nationers krigsmakter till människor till den invandrade mannen (*Ibid*: 55). Han konstrueras som ett hot mot ”svensk välfärd eller mot svensk kultur, moral och sedlighet” (*Ibid*). Ovan skisseras en exkluderande bild, där kvinnor får en symbolisk men passiv del i konstruktionen av nationalstaten, som genom sin diskursiva konstruktion exkluderar människor och folkgrupper om de inte ingår i det hegemoniska kollektivet, även om de bor inom de territoriella gränserna.

I nästa delkapitel kommer kvinnans symboliska centrala position i nationsbyggen att diskuteras närmre utifrån Yuval-Davis (1997) teorier, vilka kommer användas i analysavsnittet för att begripliggöra hur konstruktionen av den somaliska kvinnan konstrueras i relation till Sveriges nationella projekt. Relevant att behandla här är definitionen av ”nationella projekt”, ”nationsbyggen” och ”nationsskapande”. Som redan påvisat är nationalstaten inte en naturgiven entitet som oberoende existerar bortom vårt språk, utan istället en diskursiv konstruktion

beroende av det diskursiva gränsarbetet (*Ibid*: 11). När jag använder begrepp såsom ”nationella projekt”, ”nationsbyggen” och/eller ”nationsskapande” syftar jag till det praktiska eller diskursiva arbetet med att konstruera bilden av det nationella. Det nationella projekt som i huvudsak behandlas i förevarande uppsats är skapandet av den svenska självbilden som jämförbar i relation till ”den andra”.

1.6.3 Kvinnor i nationsbyggen

För att analysera och begripliggöra konstruktionen av kvinnor i Lifos (2013) kommer Yuval-Davis (1997) teoretisering av hur kvinnor positioneras i nationsbyggande diskurser att användas. Empirin kommer granskas och diskuteras i relation till i huvudsak begreppet *Kulturnation* men i viss mån även *Staatnation*. Yuval-Davis (1997) använder de nyss nämnda begreppen (samt *Volknation* vilket inte används i analysen) för att identifiera diskurser kring hur kvinnor positioneras i olika nationsbyggande projekt. De hämtar sitt ursprung från traditionella sätt att organisera sitt medlemskap i nationer, som utvecklades vetenskapligt av Anthony Smith i hans teoretisering av nationalism (Yuval-Davis, 1997: 20). Yuval-Davis (1997) bygger på Smiths förståelse av begreppen, men använder dem ur ett könsperspektiv för att teoretisera kring kvinnans symboliska position inom desamma. Begreppen kan ses som praktiska sätt att organisera en nation, utifrån vilka diskurser om vem som tillhör respektive inte tillhör har sprungit, vilka kan användas för att definiera gränser inom nationella projekt (*Ibid*: 21). Utifrån det diskuterar Yuval-Davis (1997) kvinnors positionering i diskurser etablerade inom respektive *nations*-begrepp. De los Reyes och Kamali (SOU 2005: 41) menar att processen att skapa ”den andra” existerar inom nationsbygget, för att skapa ett ”vi”. För att möjliggöra en dekonstruktion av kvinnan i Lifos material måste analysen därmed undersöka hur kvinnor positioneras i nationsbyggen, vilket jag ämnar uppnå utifrån Yuval-Davis teoretisering. Nedan redovisas huvuddragen inom teoretiseringen för att tillåta en djupare förståelse av huvudbegreppen *Kulturnation* respektive *Staatnation* och kvinnors positioner inom diskurser sprungna från desamma.

En nation uppbyggd kring begreppet *Kulturnation* är skapad genom en kulturell avgränsning, där medborgarna anses ha ett gemensamt förflutet i form av språk, religion och/eller andra traditioner som fungerar som nationens kit (Yuval-Davis, 1997: 21). Diskurser om vem som får tillhöra ett land kan etableras och reproduceras, på såväl makro- som mikronivå, utifrån ovanstående nämna markörer för att inkludera eller exkludera människor från det rådande nationella projektet. Inom diskurser sprungna från begreppet *Kulturnation* har kvinnor konstruerats som symboliska bärare av den kollektiva identiteten, till exempel i form

av Moder Jord och Moder Svea, eller som det kollektiva ”kvinnorochbarn” som männen ska försvara i krig. Genom associationen med barn sammanlänkas kvinnorna till bilden av framtiden och blir därmed även nationens framtid (*Ibid*: 45). I ett led av den symboliska positionen kvinnor tillskrivs förväntas de upprätthålla en respektabel bild av hur nationen förkroppsligas (*Ibid*: 46).

Begreppet *Staatnation* utgår från medborgarskapet som nationens gräns; en suverän stat med fasta geografiska gränser (Yuval-Davis, 1997: 21). Den liberala modellen förutsätter en medborgare med rättigheter såväl som skyldigheter, en modell som förvisso kan anpassas beroende på ideologi, ehuru grunden återstår generellt (*Ibid*: 69, 84). Gränsmekanismer för en nationalstat organiserad utifrån bilden av en *Staatnation* kan vara det formella medborgarskapet, politiskt deltagande eller skattebetalande (*Ibid*: 88-90). Dock visar en närmre analys av nationalstater organiserade kring *Staatnation*-principen att det alltid finns medborgare som inte kan anses fullödiga medborgare utifrån den konstruerade gränsen, exempelvis människor som betalar lägre eller ingen skatt, medborgare som bor utanför nationalstatens territoriella gränser eller människor som bor inom de territoriella gränserna utan att ha ett medborgarskap (*Ibid*: 84, 88, 90).

I analysen kommer ovanstående begrepp användas för att förstå konstruktionen av den somaliska kvinnans position i Lifos (2013) rapport och relatera det till det svenska nationella projektet att konstruera en bild av en naturaliserad svensk jämställdhet.

1.7 Material och metod

Lifos är Migrationsverkets databas för rätts- och landinformation, som samlar in, analyserar och sedan tillhandahåller kunskap om länder varifrån immigranter till Sverige söker sig ifrån (Lifos, u.å.). Lifos rapporter används sedan vid prövning av bland annat asylskäl av Migrationsverket och består för närvarande av över 10 000 dokument (Lifos, u.å.). Den asylsökandes historia ska bland annat vara koherent gentemot den information Migrationsverket har om den asylsökandes ursprungsland (Gibb & Good, 2013: 292; FARR, u.å.). Zamacona Aguirres rapport (2008: 65, 79) påvisar att kvinnor som inte följer föreställningen om hur kvinnor *ska* vara inte har samma möjlighet att få asyl i Sverige. Genom en dekonstruktion av kvinnan i Lifos rapport ämnar jag undersöka hur koloniala och könande diskurser påverkar konstruktionen av kvinnor i Lifos (2013) rapport för att skapa en förståelse av hur diskurserna kan bidra till det svenska nationella projektet att skapa oss som jämställda.

Då informationen tillgänglig om ett land inte är ett samlat dokument, utan är istället en brokig skara var jag tvungen att göra en avgränsning för att till slut utgå från en rapport. Lifos har ett sorteringsystem där en kan välja att visa rapporter som är märkta med olika nyckelord. Jag sökte i databasen på "landanalys" respektive "landinformation" för att få ett brett fält utan att påverka rapporternas ämnen (då många rapporter berör specifika ämnen, såsom exempelvis säkerhetsläge, etniska medborgare i andra länder eller medborgarskap). Vid användandet av nyckelordet "Kvinna" i Lifos eget sorteringsystem granskade jag de översta resultaten, som trots nyckelordet inte diskuterade kvinnor i någon större omfattning. För att hitta ett material som behandlade kvinnor i större omfattning ersatte jag sökordet med "kvinnor". De översta resultaten handlade då om kortare rapporter om specifika situationer, ehuru det femte översta resultatet handlade om kvinnor och barns generella situation i Somalia. Efter att ha granskat andra rapporter om Somalia där kvinnor inte nämndes i någon större omfattning, valde jag rapporten "Kvinnor och barn i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya och Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012." eftersom det var ett omfattande material om kvinnors situation. Jag reflekterar vidare om mitt material nedan under rubriken *reflexivitet*.

För att analysera materialet kommer jag, som tidigare nämnt, använda Faircloughs kritiska diskursanalys för att möjliggöra en dekonstruktion av hur kvinnor konstrueras i Lifos (2013) rapport. Den kritiska diskursanalysen är i sin kärna politisk, då den syftar till att skapa förändring genom att avslöja ojämlika maktförhållanden, vilka anses reproduceras av den diskursiva praktiken (*Ibid*: 69, 70), vilket lämpar sig väl för förevarande uppsats. Fairclough utgår från en tredimensionell modell för att analysera texten utifrån tre aspekter av textens produktion. De tre dimensionerna är: *textanalys*, vilken fokuserar på texternas rent lingvistiska egenskaper, såsom exempelvis grammatik, ordval och satsuppbyggnad. Förutom det rent lingvistiska fokuseras det även på transivitet respektive modalitet vilka syftar till att undersöka hur händelser förbinds med agenter respektive vilket sätt saker uttrycks i texten (Winther Jørgensen, 2000: 75, 87-88). Den *diskursiva praktiken* är den andra dimensionen, inom vilken det är relevant att analysera hur texten är producerad; hur den bygger på andra diskurser, det vill säga dess interdiskursivitet, och tidigare texter. Genom att undersöka hur diskurser i analysmaterialet bygger på andra diskurser skapas det en förståelse för hur diskurser reproduceras (*Ibid*: 75, 85-86). Den tredje och sista dimensionen i Faircloughs modell är den *sociala praktiken* vilken måste analyseras utifrån andra teorier; det handlar om att relatera den diskursiva praktiken till redan existerande samhällsfenomen för att på så sätt bland annat

undersöka huruvida den diskursiva praktiken bidrar till att transformera den sociala praktiken, eller reproducera den (Winther Jørgensen & Phillips, 2000: 75-76, 90).

Faircloughs tredimensionella modell skiljer sig från Foucaults förståelse av diskurser på flera sätt, av vilka två är relevanta för uppsatsens fokus att redovisa; dels ser Fairclough makt som något repressivt vilken kan utövas över andra, till skillnad från Foucaults produktiva förståelse av makt (Winther Jørgensen, 2000: 69). Att diskurser som medför en ojämn maktbalans reproduceras är som ovan nämnt en av drivkrafterna bakom den kritiska diskursanalysen, då den syftar till att förändra och därmed distribuera makten jämnare. En annan skillnad är Faircloughs förståelse av den sociala praktiken då han anser att det finns en verklig social praktik, som förvisso ursprungligen konstruerats diskursivt men som nu institutionaliserats och därmed ”objektivt” finns. Genom att diskurserna institutionaliserats bidrar de nu till att reproducera sin egen existens diskursivt (Winther Jørgensen, 2000: 69).

För att möjliggöra dels en interdiskursiv analys men även en teoretisk förståelse av hur diskursiva konstruktioner har institutionaliserats och avlagrats, exempelvis koloniala diskurser som påverkar hur myndigheter utformar sina verksamheter, använder jag de tidigare beskrivna teorierna. Hur jag har använt metoden vid läsningen av materialet beskriver jag nedan i analyskapitlet.

1.8 Reflexivitet

Valet av den faktiska rapporten är som tidigare beskrivit resultatet av ett bekvämlighetsurval, men beslutet att överhuvudtaget undersöka Lifos rapporter är politiskt motiverat. Förevarande uppsats driver en feministisk och antirasistisk agenda, vilket har motiverat val av teori och metod. Jag gör inga objektivitetsanspråk, utan sällar mig snarare till Haraways (1988: 581) syn på kunskap som situerad, och vill med föreliggande studie bidra med min situerade läsning av det empiriska materialet. Mitt forskningsbidrag placeras inom ett genusvetenskapligt fält, vilket syftar till att undersöka maktobalanser för att söka förändring, vilket även min uppsats gör. Genom att undersöka konstruktionen av somaliska kvinnor och hur Sverige använder föreliggande konstruktion i sitt eget nationella projekt vill jag bidra till motdiskurser gentemot skillnadsskapande diskurser, vilka diskuteras mer i analyskapitlet. Genom valet av metod och teori har jag förvisso begränsat mitt synfält – min förståelse och analys av det empiriska materialet är till viss del begränsat av de verktyg som teori och metod tillhandahåller – samtidigt som jag använt just dem då jag anser att de bäst hjälper mig nå mitt syfte. Analysprocessen har inte varit enkelriktad, från frågeställning till slutanalys, då det snarare har varit en viss

rundgång; frågeställningarna har förändrats i takt med att materialet uppvisade sidor jag inte hade räknat med från början när jag valde det. I takt med att analysen tog vändningar som låg bortom mitt initiala fokus anpassade jag mitt forskningsfokus därefter. Trots att jag närmade mig materialet med en bestämt syn på hur jag skulle förstå det, teoretiskt, fick jag inte alltid som jag ville. Jag vill kalla mitt slutresultat en syntes mellan mina initiala tankar och vad materialet krävde. Jag hoppas att jag genom att vara lyhörd gentemot materialet har bidragit till en bredare förståelse av detsamma.

Genom det teoretiska ramverket har jag kunnat gå in i materialet för att studera hur kvinnor som grupp konstrueras och samtidigt förstå hur konstruktionen etableras i en (post-) kolonial värld som upprätthåller en ojämn maktbalans. Jag har i analysen använt mig av flertalet postkoloniala feministiska teoretiker som fått kritiskt kommentera materialet och därmed bidra till min analys, men trots mina försök att låta deras erfarenheter i större grad styra min syn på diskurser som skapar ”den andra” kommer jag inte ifrån att min egen levda erfarenhet påverkar min syn på materialet och teorierna jag använder. Hade jag haft personlig erfarenhet av att utsättas för paternalism och/eller rasism på grund av min hudfärg eller mitt ursprung hade jag kanske varit känsligare för nyanser i det empiriska materialet (jmf Yang, 2014: 259, 263). Vid identifieringen av homogeniserande och paternalistiska diskurser har jag kontinuerligt frågat mig själv vad jag reproducerar genom min skrift, inte minst beroende på vem som kommer läsa den. Hade kvinnliga somaliska emigranter känt igen sig i analysen eller snarare reagerat över vilka diskurser jag reproducerar? Mitt syfte med analysen är att uppmärksamma läsaren på diskurser som finns i materialet för att därmed undergräva dem; ett feministiskt och antirasistiskt bidrag mot en jämlikare värld.

Tidigt i processen övervägde jag om intervjuer med Migrationsverkets tjänstepersoner skulle vara ett lämpligt empiriskt material för att på så sätt undersöka hur diskurserna reproduceras av rapportens läsare, likt de receptionsundersökningar jag i avgränsningskapitlet berättar att jag inte genomfört. Genom intervjuer hade jag kommit åt en annan aspekt av mina frågeställningar, nämligen hur de diskurser jag i analysen diskuterar faktiskt används och reproduceras. Enkom för att vissa diskurser etableras i Lifos (2013) rapport förutsätter det inte att tjänstepersonerna reproducerar dem, då de kan komplettera och nyansera informationen de får från Lifos rapporter med annan information. Trots detta har jag valt att undersöka Lifos (2013) material för att på så sätt undersöka vilka diskurser som etableras där, som tjänstepersonerna sedan måste (medvetet eller omedvetet) förhålla sig till. Kanske kan en framtida studie komplettera den här genom att intervjua tjänstepersonerna för att undersöka i vilken mån de förlitar sig på rapporten och reproducerar dess diskurser?

En avslutande kommentar gällande materialet rör diskursers konstanta reproduktion och omfiguration. Det material som ligger till grund för analysen kan betraktas som ett fixerat moment i en bredare rörelse, då Lifos kontinuerligt släpper rapporter om olika områden gällande de respektive länderna. Till grund för min analys använder jag enbart en rapport, vilket begränsar förevarande uppsats fokus skarpt. Hade jag istället granskat flera rapporter i relation till varandra hade en intertextuell kedja säkerligen synliggjorts och min analys hade kanske tagit en annan riktning. Dock används rapporten vid Migrationsverkets intervjuer vilket innebär att fixeringen av diskurserna reproduceras till tjänstepersonerna när de läser om hur läget för kvinnor i Somalia är. Däremot har jag ingen möjlighet att veta i vilken mån Migrationsverkets tjänstepersoner kompletterar förevarande analyserad rapport med annat källmaterial eftersom jag inte genomför några receptionsundersökningar. Med detta i åtanke har jag ändå valt att enbart titta på en rapport för att kunna gå djupare i analysen utrymmesmässigt, med en förståelse för att jag inte kan generalisera mitt resultat. Jag kan inte hävda att de tendenser jag finner i materialet de facto påverkar somaliska kvinnors situation i mötet med Migrationsverket, dock vill jag snarare vill undersöka vad som finns i rapporten och diskutera huruvida koloniala diskurser kan läsas i detsamma och vad det får för innebörd. Mitt huvudsakliga fokus har varit hur kvinnorna beskrivs i föreliggande rapport samt hur dessa diskurser samtidigt konstruerar en svenskhet – inte att utröna vilka möjligheter somaliska kvinnor har i mötet med Migrationsverket, även om det är en dimension som diskuteras. Om jag istället hade baserat min analys på ett större urval rapporter hade jag kunnat undersöka och diskutera hur konstruktionen av den somaliska kvinnan och den svenska nationen sker i ett större sammanhang och därmed använda uppsatsen till att peka på en eventuell utbredd problematik.

2. Analys

Lifos (2013) rapport sträcker sig över 34 sidor, vilket har medgett en kodning av materialet för att bryta ned det i mindre beståndsdelar. Multipla läsningar, kodningar och omkodningar har resulterat i följande kodningskategorier: *kultur och tradition, homogenisering och "bakom män"* samt *samhälle*, utifrån vilka förevarande analyskapitel ämnar utgå ifrån då dessa fungerar som delkapitel. Inom varje delkapitel analyseras ursnitt och diskurser från rapporten utifrån Faircloughs tredimensionella modell för att analysera och diskutera varje dimension av texten (jmf Winther Jørgensen, 2000: 74). Analysen strävar inte efter att vara uttömmande, utan snarare bidra med en situerad läsning av materialet utifrån min teoretiska ansats. Utifrån detta samt uppsatsens omfång kommer enbart ett fåtal exempel tas upp inom varje kodningskategori.

För att begripliggöra rapportens sammanhang i en bredare diskursiv och social praktik används Yuval-Davis tidigare beskrivna begrepp *Kulturnation* och *Staatnation* samt postkoloniala feministiska teoretikers analyser och kommentarer kontinuerligt under min analys.

2.1 Kultur och tradition

Eftersom kvinnors situation i Somalia främst präglas av den somaliska kulturen och traditionen har ingen uppdelning mellan olika geografiska områden i Somalia gjorts utan den inhämtade informationen redovisas tematiskt.

(Lifos, 2013: 9)

Ovanstående citat avslutar rapportens inledande kapitel och fungerar som inledning för förevarande analys då den fångar delkapitlets essens: hur kvinnor konstrueras som kulturella bärare inom nationella projekt, något jag återkommer till i följande analys.

Rapporten täcker områdena Somalia, Somaliland och Puntland; som enligt rapportens senare uppdelning (Lifos, 2013) samt Nationalencyklopedin (af Schmidt & Christoffersen, u.å.) har skilda utgångslägen då Somalia anses mer politiskt instabilt emedan Somaliland och Puntland bland annat har fungerande sjukvårdssystem. Detta torde spela roll för hur kvinnors situationer ter sig, ehuru i ovanstående citat homogeniseras de olika landsdelarnas kvinnor och det som anses *främst* prägla dem är kultur och tradition. Genom användandet av *präglas* fräntas kvinnorna sin agens och blir istället passiva mottagare av tradition och kultur (jmf Winther Jørgensen, 2000: 87). Användandet av kultur och tradition är genomgående i rapporten och kallas vid ett tillfälle ett hot mot Somalias kvinnor: ”En internationell organisation (F) uppgav att det patriarkaliska systemet som sådant, med [...] den somaliska traditionen, är ett hot mot kvinnor i Somalia” (Lifos, 2013: 9). Det är i huvudsak det patriarkala systemet som i citatet ovan kallas ett hot mot Somalias kvinnor, ehuru den somaliska traditionen konstrueras som en homogen sådan som ingår i det patriarkala systemet och därmed som ett hot gentemot kvinnor. Rapporten tar upp ett antal specifika problemområden såsom könsstympning och tvångsgiftermål vilket skulle kunna vara vad som åsyftas när traditioner nämns, men då detta aldrig definieras som problematiska aspekter av somaliska traditioner lämnas läsaren att själv tolka vad dessa gentemot kvinnor hotfulla traditioner är. I egenskap av kritisk läsare kan jag anta att det finns fler traditionella sedvänjor vars användning säkerligen är mer heterogen än den bild av somaliska traditioner rapporten förmedlar. Men vad händer när tradition och kultur homogeniseras och beskrivs som ett hot gentemot kvinnor?

Loomba (2005: 124) menar att ”rasidentitet” inte enkom skapas i relation till hudfärg utan formas även i relation till en rad andra kategorier såsom religiösa, språkliga och nationella sådana. Utifrån detta möjliggörs en tolkning där förståelsen av den somaliska identiteten konstrueras i Lifos (2013) rapport mot bakgrund av tradition och kultur. Genom att ge tradition och kultur huvudrollen i beskrivningen av vad som präglar kvinnors situationer förmedlas en bild av Somalia som traditionellt och styrt av kultur. En antonym till traditionell är modern; ett begrepp diskursivt sammanlänkat med det globala nord (Wikström, 2009: 81-82), vilket ger konnotationer gentemot de dikotoma begreppsparen rationell/irrationell, progressiv/bakåtsträvande och civiliserad/ociviliserad som historiskt använts för att beskriva det globala nord respektive det globala syd (Loomba, 2008: 56; Wikström, 2009: 82; jmf Rose, 2007: 120). Chinua Achebe (refererad till i Ashcroft, Griffiths & Tiffin, 2000: 209) menar att de dikotoma beskrivningarna inte enbart användes som beskrivningar utifrån en kolonial självbild, utan snarare användes och fortfarande används av det globala nord för att konstruera sig självt i relation till vad vi inte är. Utifrån Achebes (*Ibid*) resonemang om att västerländska länder diskursivt konstrueras som de (post-)koloniala ländernas motsats möjliggörs en läsning där konstruktionen av Somalia som traditionellt samtidigt konstruerar Sverige som modernt och hierarkiskt positionerat över Somalia. Genom att läsa ovanstående citat utifrån de diskurser Loomba (2015: 124) och Achebe (Ashcroft, Griffiths & Tiffin, 2000: 209) beskrivit syns en reproduktion av diskurser som konstruerar det globala nord som skilt från det globala syd. Jag vill här tydliggöra att jag inte syftar på en medveten reproduktion där rapportens författare menar att särskilja länderna, utan snarare en omedveten reproduktion av diskurser som syftar till att konstruera och upprätthålla det globala nord respektive det globala syd som hierarkiskt olika. Yuval-Davis (1997) begrepp *Kulturnation* kan tydliggöra konstruktionen av nationerna vilket diskuteras nedan, utifrån vilket jag sedan går in på kvinnans specifika roll i kommande stycke. Diskurser sprungna från *Kulturnations*-begreppet definierar nationens medborgare utifrån en kulturell bakgrund, det är idén om den gemensamma kulturen som håller samman nationen (Yuval-Davis, 1997: 21), likt Andersons (1991) föreställda gemenskap. I ett stycke som handlar om barnäktenskap i Somaliland och hur flickorna i vissa fall kan gå tillbaka till sin familj berättar Lifos (2013: 16) att ”om flickan får gå tillbaka till sin familj betalas inte brudpengen tillbaka, det som är betalat är betalat i den somaliska kulturen”. I citatet används kultur som förklaringsmodell för företeelsen men även som ett större resonemang. Det är inte bara i relation till brudpengen som pengar inte betalas tillbaka enligt citatet; det beskrivs vara en allmän somalisk företeelse att pengar aldrig betalas tillbaka. Både i det inledande citatet där kvinnors situationer främst anses präglas av tradition och kultur såväl som det senare där kultur

är förklaringsmodellen till ekonomiska transaktionsregler får kultur huvudrollen i beskrivningen av Somalia. Utifrån diskurser som konstruerar nationers gränser som kulturellt betingade kan konstruktionen i Lifos (2013) rapport läsas som att den somaliska medborgaren i allmänhet och den somaliska kvinnan i synnerhet konstrueras i egenskap av kultur (jmf Yuval-Davis, 1997: 44). Men varför beskrivs just kvinnor som de som präglas av kultur och tradition i det initiala citatet? Torde inte hela det somaliska samhället göra det i sådana fall? I nästa stycke analyseras kvinnors roll som kulturbärare i Lifos (2013) rapport.

Rapportens titel inleds med ”*Kvinnor och barn i Somalia*” (Lifos, 2013: 1, *min kursivering*); trots vilken en övervägande majoritet av rapporten handlar om kvinnor emedan barn sällan nämns. En möjlig förklaring uppstår genom en läsning med begreppet *Kulturnation* som lins. Yuval-Davis (1997: 45) beskriver hur sammanlänkningsen av ”kvinnorochbarn” har används i nationalistiska diskurser för att symbolisera nationen och samtidigt uppmana män att försvara densamma. Genom en läsning av rapporten utifrån detta möjliggörs en liknande tolkning utifrån ett svenskt perspektiv; kvinnor och barn konstrueras som grupper som behöver skydd ifrån den hotfulla somaliska kulturen och traditionerna, till vilkas försvar den svenska nationen förväntas rycka ut. Mascini och van Bochove (2012: 118) har i sin studie av nederländsk asylstatistik postulerat att en förklaring till att kvinnor i högre grad får uppehållstillstånd kan vara hur de asylsökande kvinnorna konstrueras som offer för ett patriarkalt förtryck i sina hemländer, och väst konstrueras som ”räddare” genom mottagandet. Genom att använda kvinnan och barnet som offer för det traditionella och kulturella förtrycket kan en liknande konstruktion läsas i Lifos (2013) rapport. Yuval-Davis (*Ibid*: 47; jmf Eduards, 2007: 40-41) beskriver hur kvinnor innehar motsägelsefulla positioner i kulturella nationsbyggande projekt, då de ofta används som bärare av kulturen samtidigt som de exkluderas från densamma, utifrån vilket vi kan förstå det initiala citatet. Genom att beskriva hur kultur och tradition präglar somaliska kvinnors situationer, samtidigt som det är ett hot gentemot desamma sker den ovan beskrivna exklusionen; kvinnorna konstrueras som bärare av kulturella signifikanter samtidigt som de implicit beskrivs som passiva recipienter då de enligt rapporten inte verkar ha, för sin situation ett positivt, inflytande över kulturella och traditionella praktiker. Genom att konstruera kvinnor som passiva recipienter av kultur och tradition ges männen möjligheten att vid reproduktion av kulturella praktiker och traditioner omdefiniera desamma (jmf Yuval-Davis, 1997: 46). Detta kvinnliga offer för patriarkala traditioner och kulturella praktiker kan läsas i linje med den av Eduards (2007: 57) beskrivna *främlingen*. I takt med att Sverige konstruerat sig som allt mer jämställt (Eduards, 2005: 70; jmf Roggeband & Verloo, 2007) har ”den andra” konstruerats som den rasifierade mannen, ifrån vilken kvinnor

måste skyddas (Eduards, 2007: 57). Eduards (*Ibid*) menar att en tilltalande svensk nationalitet skapas i relation till den oönskade patriarkala andra. Då Lifos (2013: 9, 18, 27) återkommande benämner det somaliska samhället som patriarkalt och somaliska kvinnor som hotade av detsamma möjliggörs en tolkning utifrån Eduards (2007: 57) resonemang om *främlingen*. Genom att genomgående lyfta hur de somaliska kvinnorna blir patriarkalt förtryckta konstrueras en somalisk patriarkal man, gentemot vilken Sverige kan mäta sig, då kvinnorna söker sig hit. Utifrån Sveriges nationella projekt att konstruera sig som jämställt kommer ”den patriarkala andra” till god nytta då han kan förkroppsliga vad vi inte är. Vidare beskriver det initiala citatet hur alla kvinnor i Somalia framförallt präglas av just kultur och tradition, oavsett klantillhörighet, folkgrupp, klass eller andra intersektioner som påverkar deras liv (Lifos, 2013: 9). Detta korrelerar väl med Eduards (2007: 55-57) resonemang om hur invandrade kvinnor i högre grad beskrivs som bärare av sitt ursprungslands kultur. Mohanty (1999: 258-259) beskriver hur ”den andra” kvinnan homogeniseras och tillskrivs egenskaper såsom att vara fattig, traditionell och familjeorienterad, gentemot vilken den västerländska kvinnan skapas som dess motpart. Dock finns det diskrepanser i rapportens konstruktion av kvinnor som offer för patriarkalt förtryck:

Vidare uppgav en internationell organisation (K) vid samtal med Lifos i Hargeisa att i urbana områden är kvinnor *mycket starka* och tenderar att vara mindre marginaliserade, men naturligtvis i relation till sin utbildning. Fler och fler kvinnor i Somaliland har en affärsrörelse och har en bestämmande funktion.

(Lifos, 2013: 10, *min kursivering*)

Trots att rapporten i ovanstående citat motsäger en del av sin tidigare homogenisering av kvinnor, då den nu erkänner urbana kvinnor som mycket starka och att fler och fler driver sin egen affärsrörelse har detta mindre påverkan på resten av rapporten. Vid ett tillfälle medger den att ”det finns en respekt för kvinnor i den somaliska kulturen” (Lifos, 2013: 22), något som sedan inte bemöts något mer i rapporten. Tillfrågade organisationer uppger att urbana kvinnor är mycket starka och att det finns en respekt för kvinnor i den somaliska kulturen, men trots det är det sällan den bilden som skiner igenom i Lifos representation av den somaliska kvinnan. I följande delkapitel diskuteras homogeniseringen av den somaliska kvinnan i större omfattning.

2.2 Homogenisering och ”bakom män”

I det sista stycket av föregående delkapitel beskrivs det hur kvinnor genomgående i rapporten relateras till som offer för patriarkala traditioner, trots att rapporten lyfter urbana starka kvinnor samt berättar att den somaliska kulturen har respekt för kvinnor. I förevarande delkapitel diskuteras och analyseras homogeniseringen av Somalias kvinnor närmre.

I ett kapitel gällande kvinnors möjligheter i Somalilands domstolar återfinns följande citat: ”en samtalspartner till Lifos uppgav att kvinnor skäms för att föra sin egen talan domstolen [sic] och föredrar att bli representerade av en manlig släkting eller en kvinnlig advokat” (Lifos, 2013: 10). I citatet nämns två grupper av kvinnor, dels den grupp som benämns som kvinnor, utan några speciella egenskaper och därmed homogeniserade, samt utbildade kvinnor som de facto kan föra en annan kvinnas talan. Det blir uppenbart att den först benämnda gruppen kvinnor inte handlar om advokaterna som trots sitt kön uppenbarligen inte anser det besvärligt att tala inför domstol. Vilka kvinnor är det då de menar? Citatet förmedlar bilden av en underlägsen kvinna, som hellre blir representerad av någon annan än att själv behöva tala inför domstolen; en bild motbevisad av resten av meningen. Genom att enbart utgå från kön som analyskategori, vilket rapporten de facto gör, i konstruktionen av Somalias kvinnor skapas vad Mohanty (1999: 257) kallar ”Third World difference”, det vill säga en stabil, okontextualiserad föreställning om ett förtryck som drabbar majoriteten av Somalias kvinnor oavsett intersektionell position, något som även syns i ett stycke som behandlar övergrepp på barn vilket beskriver hur ”det drabbar knappast medelklassen” (Lifos, 2013: 12). Förutom exklusionen av våldtäkter som sker av nära släktingar då stycket enbart handlar om våldtäkter utförda av ytligt bekanta eller okända män gentemot fattiga i stadens utkanter, sker även något annat här. Tidigare har rapporten sällan nämnt någon skillnad mellan individers strukturella positioner; detta är enda gången klass nämns i rapporten. Genom att plötsligt nämna klass som faktor för vem som drabbas av våldtäkter där medelklassen är undantagen skapas en osäkerhet kring vem det är de talar om i de andra styckena. Är medelklassen undantagen fler problemområden som enbart anses drabba fattiga? Homogeniseringen Mohanty (1999: 257) nämner ovan tycks vara genomgående då klasskillnader (och andra strukturella positioner som påverkar kvinnorna) utradas och en singular bild presenteras av den somaliska kvinnan i stort sett genomgående i rapporten.

I stycket där det förklarades att urbana kvinnor är mycket starka och att kvinnor i Somaliland i ökande omfattning har beslutsfattande positioner avslutas med meningen ”på landsbygden finns aktiva kvinnogrupper, men de förefaller verka mer bakom scenen, bakom

männen” (Lifos, 2013: 10). Användandet av *förefaller* etablerar en osäkerhet kring hur det ligger till med kvinnogrupperna. Det är etablerat att de finns, men hur de arbetar bakom scenen lämnas osagt, då både stycket och kapitlet konkluderas med ovanstående citerad mening. I stycket positioneras urbana kvinnor som självständiga och progressiva emedan rurala kvinnor däremot omgärdas av en osäkerhet. Att kvinnorna har organiserat sig och på något sätt arbetar för sina rättigheter omkullkastas med konklusionen att de *förefaller* arbeta bakom scenen eller bakom männen. Genom användandet av beskrivningen ”bakom scenen” skapas konnotationer till det privata och den traditionella dikotoma uppdelningen vilken västerländsk feminism diskuterat i stort omfattning, där kvinnor förpassas till den privata sfären emedan män tillåts ta plats i den offentliga sfären (exempelvis Wollstonecraft 1996: 30; de Beauvoir, 2012: 325; Tollin & Törnqvist, 2005: 46). Dock menar Sara Mills (2011: 318) att distinktionen historiskt enbart fungerat applicerad på västerländsk medelklass, då teoretiseringen utgår från densamma utan att förankra detta i hur andras verkligheter ser ut. Tsenay Serequeberhan (2006: 90-91) menar att en kolonial rest är att applicera en västerländsk mall på omvärlden för att bedöma densamma. Genom att enbart identifiera problemområden utifrån en västerländsk bild av hur kvinnors verklighet ter sig, riskerar andra dimensioner av kvinnornas situationer att gå förlorade. Det politiska i att bedriva kvinnogrupsaktiviteter nedtonas till förmån att lyfta män som offentliga aktörer, i den mån att kvinnornas aktiviteter sker ”bakom” dem. Detta bekräftas ytterligare av förtydligandet att bakom scenen även innebär att arbeta bakom männen. Genom att nedtona organisationens betydelse, då den omgärdas av osäkerhet, fråntas kvinnorna en del av sin politiska agens.

Yuval-Davis (1997: 24) menar att kvinnor regleras annorlunda än män i relation till asylsökandet då de måste förhålla sig till bilden hur kvinnliga flyktingar förväntas vara. Tidigare forskning har påvisat hur kvinnor fråntas politisk agens i mötet med Migrationsverket och migrationslagar vilket jag vill argumentera för dels beror på bilden av en passiv, familjeorienterad kvinna (Fastrup Ervik, 2003: 118, Mulinari, 2009: 213; Zamacona Aguirre, 65, 79) men som jag kort diskuterat i föregående delkapitel kan en annan förklaringsmodell ytterligare förklara konstruktionen av ”den andra kvinnan”. Utifrån Sveriges nationella projekt att konstruera sig som jämställt kan konstruktionen av ”den andra” fungera som en mall gentemot vilken vi kan mäta oss (jmf Eduards, 2005: 70; Gottzén, 2012: 165; Bygnes 2012: 16). Genom att tillskriva den somaliska kvinnan en passiviserad, apolitisk samt patriarkalt förtryckt position i relation till den (uppfattade) somaliska kulturen konstrueras en motbild gentemot vilken Sverige kan mäta sig och se sig som jämställdhetsmässigt överlägset. Mohanty (2006: 57) menar att utan diskursen som konstruerar ”tredjevärldenkvinnan” skulle det inte

finnas någon ”förstavärldskvinna”. Diskurser om ”tredjevärldskvinnan” upprätthåller en världsbild där den västerländska kvinnan tillskrivs en hierarkiskt högre position som frigjord (*Ibid*). I diskurser sprungna från *Kulturnationen* konstrueras kvinnan som kollektivets symboliska kulturbärare (Yuval-Davis 1997: 45) vilket kan motivera ”valet” av kvinnan som slagfält, utifrån vilken det svenska nationella projektet att skapa sig som jämställt kan förstås. Yuval-Davis (*Ibid*: 47) beskriver hur kvinnor i nationella projekt tillskrivs kulturella koder att upprätthålla; samtidigt som de reproducerar kollektivet används de för att kontrollera kvinnorna och hierarkiskt positionera dem som underlägsna (*Ibid*). I förevarande kontext synliggörs det bland annat genom det citat som presenterades i föregående delkapitel där Somalias kvinnor främst anses präglade av kultur och tradition (Lifos, 2013: 9) och därmed tillskrivs kulturen i högre grad än resten av det somaliska kollektivet. De blir representanter för det kulturella, vilket samtidigt används som en förklaringsmodell för deras hierarkiskt lägre position. Yuval-Davis (1997: 47) beskriver detta som en process som sker inom ett kollektiv, men jag vill använda teoretiseringen för att förstå processen över nationsgränserna, i konstruktionen av ”den andra kvinnan”. Som tidigare beskrivit benämns vissa grupper av somaliska kvinnor som mycket starka och utbildade; detta till trots är det inte de som får höras genomgående i rapporten, där kvinnor istället homogeniseras och framförallt konstrueras som offer för patriarkala strukturer (Lifos, 2013: 9, 18, 27). Utifrån Yuval-Davis (1997: 47; jmf Mohanty, 2006: 57) resonemang kan konstruktionen av Somalias kvinnor etableras för att stärka det svenska nationella projektet att skapa oss som jämställt. Genom att åkalla bilden av den förtryckta somaliska kvinnan kan vårt kollektivs gränser (utifrån definitionen att jämställdhet ses som en diskursiv gräns (jmf Gottzén, 2012: 165)) stärkas genom konstruktionen av ”den andra” gentemot vem vår jämställdhet mäts.

Förevarande delkapitel har resonerat och diskuterat kring homogeniseringen av Somalias kvinnor och hur den homogeniserade bilden av desamma kan förstås som en diskursiv motsats till Sverige. I nästa delkapitel undersöks den diskursiva konstruktionen av det somaliska samhället och hur det är relaterat till det svenska nationella projektet att konstruera sig som jämställt närmre.

2.3 Samhälle

I rapporten beskrivs det somaliska samhället som patriarkalt vid tre tillfällen, varav ett lyder: ”det somaliska samhället är patriarkaliskt vilket påverkar kvinnornas situation” (Lifos, 2013: 27). Att det somaliska samhället är patriarkalt beskrivs utifrån att kvinnor kan vanhedra sin

familj med utomäktenskapliga graviditeter, svårigheten att få arbete samt som ett allmänt konstaterande (*Ibid*: 9, 18, 27). I stycket som behandlar utomäktenskapliga graviditeter berättar Lifos (*Ibid*: 18, *min kursivering*) att ”situationen är frustrerande för kvinnans far, mor och även för kvinnan själv”. Detta påstående ter sig intressant då Lifos själva tillhandahåller en prioriteringsordning kring vem den utomäktenskapliga graviditeten är jobbig för, genom att först nämna fadern och modern för att till sist inkludera kvinnan med ett *även*. Att Lifos definierar situationen som jobbig för kvinnans föräldrar, i första hand, tycks patriarkalt och nedprioriterar kvinnans egen upplevelse av saken. Jag uppfattar inte citatet som ett försök att påvisa de tidigare nämnda patriarkala strukturerna, utan snarare som en omedveten reproduktion av desamma, vilket låter svenska patriarkala strukturer skina igenom. Genom att läsa Lifos (2013: 9, 18, 27) påstående om Somalia som patriarkalt genom Roggeband och Verloo (2007: 282, 283-284) som i sin studie påvisat hur den nederländska jämställdheten diskursivt konstruerades utifrån införandet av ”den andra” som istället fick rollen som ojämförbar framkommer ett intressant fokus; konstrueras Sverige som jämställt utifrån diskurser om ”den patriarkala andra”? Susanna Mancini (2012: 427) beskriver i sin studie av feministisk diskurs om slöjor och ”den patriarkala andra” hur västerlandet friskriver sig från att vara patriarkalt genom att anklaga den andra. Vidare menar Eduards (2007: 70) hur den svenska jämställdheten konstruerats som just *svensk*, där hot gentemot densamma anses komma utifrån, från ”den andra”. Utifrån ovanstående teoretiska resonemang möjliggörs en tolkning där accentuerandet av Somalia som patriarkalt reproducerar en diskurs om ”den andra” som patriarkal (jmf Loomba, 2005: 113) samtidigt som det nationella projektet att skapa Sverige som jämställt stärks. Att även detta är en diskursiv konstruktion synliggjordes i citatet där Lifos (2013: 18) definierar vem en utomäktenskaplig graviditet skapar problem för, även om föreliggande yttring av svenska patriarkala strukturer är att betrakta som toppen av ett isberg.

Genom att igen utgå från Yuval-Davis (1997: 45, 47) begrepp *Kulturnation* möjliggörs en undersökning av hur det svenska nationella projektet konstrueras. Yuval-Davis (*Ibid*) menar att kvinnor blir representanter för sitt kollektivs identitet vilket i förevarande kontext ter sig genom att den somaliska kvinnan tillskrivs en symbolisk position då hon får agera gränsarbetare (jmf Yuval-Davis 2006: 204) i den diskursiva nationskonstruktionen. Yuval-Davis (1997: 46) menar att kvinnor tillskrivs kulturella markörer (i förevarande kontext tillskrivs hon ”kultur” som helhet) som sedan förkroppsligar kollektivets gräns. Då kvinnans situation i Lifos (2013) rapport anses präglas av den somaliska kulturen i högre grad, samtidigt som den somaliska kulturen etableras som förklaringsmodell för företeelser (se tidigare diskussion samt Lifos, 2013: 16) kan hon förstås som Yuval-Davis (1997: 46) symboliska gränsarbetare. Hon

förkroppsligar den somaliska kulturen vilket medför att hon i högre grad förstås utifrån densamma. Om vi utifrån Lucas Gottzéns (2012: 165) förståelse av jämställdhet som en territorialiserad process ser detta som ett svenskt nationellt projekt blir den somaliska kvinnans roll att särskilja Sverige och Somalia. Genom sin position som symbolisk gränsarbetare tillskrivs hon en position som patriarkalt offer, vilket Sverige kan rycka ut för att rädda (se ovanstående diskussion; jmf Mascini & van Bochove, 2012: 118; Eduards, 2007: 44) och därmed konstruera sig som jämställt. Cheryl McEwan (2008: 124) menar att kolonialismen inte är att betrakta som avslutad, då det fortfarande finns materiella och diskursiva arv, som bland annat konstruerar ett ”oss” (det globala nord) och ett ”dem” (det globala syd) i en hierarkisk ordning med oss högst upp. Upprätthållandet av gränserna är en multifacetterad praktik (jmf *Ibid*: 125), ehuru ovanstående analyserade gränsarbete bör ses som en av praktikerna, då ”jämställdhetsdiskursen” används som skillnadsskapande (jmf Bygnes, 2012: 16).

Våldtäkt diskuteras i stor utsträckning i Lifos (2013) rapport, bland annat i delkapitlet *Våldtäkter* som är det enskilt, överlägset längsta delkapitlet. Kas Wachala (2012: 533, 535) uppger att inom väpnade konflikter är våldtäkt en väletablerad praktik som ofta används som vapen gentemot kvinnor, vilket till viss del motiverar rapportens våldtäktsomfång. Övrigt våld mot kvinnor som diskuteras är könsstympning samt hedersvåld, definierat som huruvida deras makar slår eller straffar dem (*Ibid*: 20, 23-26). Det våld som lyfts i rapporten är könat sådant; våld mot könsorganet, våldtäkt och våld i hemmet. Samtliga av Lifos (2013) identifierade problemområden relaterar till det privata, om det så är kroppsligt intimt eller bakom stängda dörrar. Varför är det enbart den typen av våld som diskuteras i Lifos (2013) rapport? Detta analyseras och diskuteras i följande stycke.

Som tidigare beskrivit används landinformationsrapporterna bland annat som en kontroll gentemot vilken den asylsökandes historia måste korrelera. Zamacona Aguirre (2008: 65, 79; jmf Fastrup Ervik, 2003: 307) beskriver i sin rapport om kvinnliga migranternas situation vid mötet med Migrationsverket hur kvinnorna förväntas vara familjeorienterade samtidigt som deras politiska aktivitet inte anses relevant. Vid ett tillfälle diskuteras Lifos (2013: 22-23) somaliska kvinnors organisering där tre olika kvinnoorganisationer får komma till tals. De rapporterar olika villkor, som sträcker sig från en organisation som uppger att det är lätt att organisera sig men att de mottar hot vid specifika situationer när de agerar till en annan organisation som tvingats avsluta sina aktiviteter på grund av hot från samhället (*Ibid*). Trots detta bedömer Lifos (*Ibid*: 23) att ”det inte förefaller finnas en hotbild mot kvinnoorganisationer som sådana men kan göra det då organisationen ingriper i vissa frågor”. Om hoten är så allvarliga att organisationen tvingas upphöra med sin verksamhet torde detta vara ett

problemområde som drabbar kvinnor som bedriver politisk verksamhet. Har rapportens författare resonerat såsom att organisationen är frivillig och går därmed att upphöra med, emedan våldtäkt inte går att undvika på samma sätt? Genom att läsa detta genom Yuval-Davis (1997: 21) *Staatnation* synliggörs en konstruktion av den somaliska kvinnan i Lifos (2013) rapport som opolitisk och istället biologiskt betingad. Utifrån konstruktionen av jämställdhet som specifikt svenskt (Gottzén, 2012: 165) och en lagstadgad rätt att inte bli diskriminerad utifrån kön (DO, 2015) kan det förklara den tonvikt som läggs vid sexualiserat våld i den somalisk kontexten. Utifrån Sverige som en nationalstat konstruerad kring idén om en *Staatnation* där alla medborgare officiellt innehar samma rättigheter och möjlighet att agera politiskt synliggörs en diskrepans mellan idén om Sverige och konstruktionen av Somalia. Medborgarskapet enligt diskurser sprungna från idén om en *Staatnation* kan använda sig av lagen som diskursiv gräns; det är genom följandet av densamma som individen anses tillhöra kollektivet eller inte (Yuval-Davis, 1997: 89). Genom att betona Somalias ojämställdhet kan den diskursiva gränsen mellan ett jämställt Sverige och ”det andra” skapas (jmf Bygnes, 2012: 16). När betydelsen av somaliska kvinnors politiska aktivitet reduceras och sexuellt våld samtidigt betonas konstrueras en bild vilken Sverige kan speglas i; det nationella projektet att skapa Sverige som jämställt där kvinnor innehar politiskt utrymme och sexuellt våld konstrueras som utfört av individer till skillnad från patriarkala strukturer stärks i relation till hur Somalia beskrivs. Den somaliska kvinnan skapas igen som en symbolisk figuration utifrån vilken den svenska nationen kan jämföras och förhöjas som fri (jmf Yuval-Davis, 1997: 45).

I mötet med Migrationsverket måste den somaliska kvinnan då accentuera den sexualiserade faktorn av sin flykt från Somalia (oavsett hur påtagande den var) och inte lägga lika stor vikt vid det politiska. Därmed skapas en form av kontroll över kvinnan i mötet med Migrationsverket eftersom bland annat den politiska aspekten inte godtas som flyktskäl i lika hög mån som sexualiserade anledningar (jmf Fastrup Ervik, 2003: 307; Zamacona Aguirre, 2008: 65, 79). En möjlig förklaring för varför det sexualiserade våldet godtas som asylskäl i större omfattning än hot till följd av politisk aktivitet står Mascini och van Bochove (2009: 118) för som menar att om kvinnan konstrueras som offer för ett patriarkalt förtryck kan västvärlden rädda henne från detsamma och stärka sin egen självbild därigenom. Genom att betona det sexualiserade våldet kan det svenska nationella projektet att konstruera sig som jämställt stärkas (jmf Towns, Karlsson & Eyre, 2014: 238; Gottzén & Jonsson, 2012: 9, 10; Eduards, 2007: 70).

3. Slutdiskussion

I uppsatsens inledande del formulerade jag tre frågeställningar vilka uppsatsen ämnade besvara; hur den somaliska kvinnan konstrueras i rapporten utifrån Yuval-Davis (1997) teoretiserande kring kvinnors roller i nationsbyggen, hur konstruktionen av den somaliska kvinnan kan förstås utifrån en postkolonial feministisk teoribildning samt hur bilden av den somaliska kvinnan korrelerar med det svenska nationella projektet att skapa sig som jämställt. I analyskapitlet har jag besvarat dessa genom att på olika sätt närma mig Lifos (*Ibid*) rapport för att undersöka hur den somaliska kvinnan konstrueras utifrån Yuval-Davis (1997) teoretisering kring kvinnors roller i nationsbyggen samt en postkolonial feministisk teoribildning. Genom att undersöka hur kultur i högre grad tillskrivs de somaliska kvinnorna i rapporten har jag läst den i enlighet med vad Yuval-Davis (*Ibid*: 46) kallar kvinnors symboliska position i nationsbyggen, där de konstrueras som kulturbärare. I rollen som kulturbärare utför de ett förkroppsligat gränsarbete där deras position fungerar som en markör för skillnadsskapande. I ovanstående resonemang kring Lifos (2013) rapport har jag läst den somaliska kvinnan som gränsarbetare utifrån det svenska nationella projektet att konstruera sig som jämställt (jmf Gottzén, 2012: 165; Towns, Karlsson & Eyre, 2014: 238) där hennes roll har fungerat som ett offer för en patriarkal kultur från vilken Sverige kan komma till räddning (jmf Towns, Karlsson & Eyre: 243-244, jmf Yuval-Davis, 1997: 130; Eduards, 2007: 58-60). Genom att använda den somaliska kvinnan som en symbol för patriarkala strukturer kan det svenska nationella projektet att skapa sig som jämställt stärkas, något jag argumenterat för bland annat utifrån Roggeband och Verloos (2007: 282, 283-284) studie som visat hur den egna jämställdheten diskursivt konstruerats efter införandet av en patriarkal annan. Genom att konstruera den somaliska kvinnan som ett offer för patriarkala strukturer kan dels myten om Sverige som jämställt odlas i relation till ”den andra” samtidigt som vi praktiskt kan rycka ut och rädda henne och därmed ytterligare stärka projektet. Som jag adresserat tidigare i analysen menar jag inte att rapportens författare medvetet etablerat diskurser för att stärka det svenska nationella projektet, utan snarare att diskurserna reproduceras och upprätthåller denna konstruerade självbild.

I arbetet med uppsatsen har jag läst flertalet studier som med olika ingångspunkter undersöker hur nationsbyggen sker och vilken roll kvinnor och ”den andra” har inom detsamma i andra länder (exempelvis Luibhéid, 2004; Kriegbaum Jensen, 2014) men fältet tycks underteoretiserat i en svensk kontext. För att förstå och söka motverka exklusionen av människor från skapandet av Sverige krävs mer forskning ur många perspektiv. Jag har fokuserat på hur den somaliska kvinnan skapas i Lifos (2013) rapport; något som kan få akuta

konsekvenser för somaliska migranter, men det diskursiva skapandet av ”den andra” i relation till hur vi förstår Sverige som nation sker på fler arenor. Om vi vill skapa en mer inkluderande bild, eller för den delen dekonstruera Andersons (1991) svenska nationella gemenskap måste vi fortsätta forska om detsamma. För att nå en djupare förståelse av när och hur svenskhet skapas samt hur kvinnor tillskrivs särskilda positioner inom detta nationella projekt bör forskning genomföras på en bred front, för att på så sätt fånga fler aspekter av hur detta sker. Vad får en ständigt reproducerad ”svenskhet” för effekter för dem som inte passar in i denna svenska bild? Vad får detta för effekter för kvinnor som uppehåller sig i Sverige? Detta vore intressanta forskningsprojekt för att djupare förstå svenskheten som skapad och hur den reproduceras. En konkret fortsättning på mitt forskningsfokus vore att undersöka hur somaliska kvinnors asylärenden fungerar; använder sig Migrationsverkets tjänstepersoner enbart av Lifos rapporter och förväntar sig en apolitisk, biologiskt betingad somalisk kvinna eller nyanserar de bilden och undviker därmed en blind reproduktion av de diskurser jag identifierat i analysen? En konkret studie som påvisar brister i processen kan lättare användas för att omdana densamma. Dock föreligger en risk som Fairclough (refererad till i Winther Jørgensen, 2000: 92) varnar oss för. Han menar att forskare bör överväga risken att diskursforskningens resultat kan komma att användas som ”social ingenjörskonst” vilket fångar en paradox jag behövt förhålla mig till. Under uppsatsens gång har jag kommit på mig själv med att formulera meningar jag inte står för; en gång skrev jag något om hur migrationsprocessen skulle bli rättvisare. Hur kan jag argumentera för att ”förbättra” migrationsprocessen när jag inte tycker att uppgjorda territoriella gränser ska kunna begränsa människors migration? Kan min uppsats bidra till vad Fairclough (*Ibid*) menar med social ingenjörskonst – att författarens ursprungliga syfte åsidosätts och slutsatserna istället används för att förstärka Migrationsverkets praktiker? Fairclough (*Ibid*) ger dock en lugnande kommentar när han säger att forskningsresultaten däremot gärna får användas till att uppmärksamma människor på ojämna maktrelationer och därmed omdana desamma. Jag tar sikte mot det senare, med en feministisk och antirasistisk agenda. I en Faircloughsk anda har ett delsyfte med uppsatsen varit att åskådliggöra en aspekt av hur den svenska nationen skapar sig som jämställd på bekostnad av ”den andra”. Genom att synliggöra detta har jag sökt bidra till att motverka diskurser som reproducerar en snäv bild av svenskhet och därmed bidra till en mer inkluderande bild, som i förlängningen kan gagna fler.

Litteratur

Rapporter

- Lifos (2013), Kvinnor och barn i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya och Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012., uppslagsdatum 17 november 2015, <<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=30432>>
- SOU 2005: 41, Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering, *Bortom Vi och Dom: teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering*.
- Zamacona Aguirre, Maita (2008), Riktlinjer för utredning och bedömning av kvinnors skyddsbehov – ett fungerande verktyg?, uppslagsdatum 11 oktober 2014, <http://www.redcross.se/Documents/Rapporter/rapport_kvinnor_asylprocessen_20081130.pdf>

Riksdagstryck

- Motion 2012/13:K279, *Förbjudande av niqab och burka på offentlig plats*, uppslagsdatum 18 december 2015 <http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Forslag/Motioner/Forbjudande-av-niqab-och-burka_H002K279/>

Tryckt material

- Anderson, Benedict (1991), *Den föreställda gemenskapen: reflexioner kring nationalismens ursprung och spridning*, Göteborg: Daidalos.
- Beauvoir, Simone de (2012), *Den andra könet*, Stockholm: Norstedt.
- Bhabha, Homi K. (1999), "Liberalism's Sacred Cow" i : Joshua Cohen, Matthew Howard och Martha C. Nussbaum (red.), *Is Multiculturalism Bad for Women?*, N.J.: Princeton University Press, 79-84.
- De los Reyes, Paulina (2011), "Postkolonial feminism: anteckningar om ett fält i rörelse", i: Paulina de los Reyes (red.), *Postkolonial feminism. 1.*, Stockholm: Tankekraft, 11-44.
- Eduards, Maud (2007), *Kroppspolitik: Om moder Svea och andra kvinnor*, Stockholm: Atlas.
- Gottzén, Lucas (2012), "Att (inte) bli en kvinnomisshandlare", i: Gottzén, Lucas och Rickard Jonsson, (red.), *Andra män*, Malmö: Gleerups, 149-165.

- Gottzén, Lucas & Rickard Jonsson (2012), "Goda män och Andra män", i: Gottzén, Lucas och Rickard Jonsson, (red.), *Andra män*, Malmö: Gleerups, 7-24.
- Loomba, Ania (2008), *Kolonialism/Postkolonialism: En introduktion till ett forskningsfält*, Stockholm: Tankekraft.
- McEwan, Cheryl (2008), "Post-colonialism" i: Vandana Desai och Robert B. Potter (red.), *The Companion to Development Studies*, London: Routledge, 124-128.
- Mills, Sara (2011), "Kön och det koloniala rummet", i: Paulina de los Reyes (red.), *Postkolonial feminism. 1.*, Stockholm: Tankekraft, 309-347.
- Mohanty, Chandra Talpade (1999), "Under Western Eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses", i: Anne McClintock, Aamir Mufti och Ella Shohat (red.), *Dangerous liaisons: gender, nation, and postcolonial perspectives*, Minneapolis, Minn.: University of Minnesota Press, 255-277.
- Mohanty, Chandra Talpade (2006), *Feminism utan gränser: avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet*, Stockholm: Tankekraft.
- Mulinari, Diana (2009), "'Den andra' familjen: Genus, nation och migration", i: Janet Fink och Åsa Lundqvist (red.), *Välfärd, genus och familj*, Malmö: Liber, 201-224.
- Mulinari, Diana (2010), "Kvinnor, genus och det nationella hemmet", i: Maria Jansson, Maria Wendt och Cecilia Åse (red.), *Den nationella väven: feministiska analyser*, Lund: Studentlitteratur, 115-140.
- Okin, Susan Moller (1999), "Is Multiculturalism Bad for Women?", i: Joshua Cohen, Matthew Howard och Martha C. Nussbaum (red.), *Is Multiculturalism Bad for Women?*, N.J.: Princeton University Press, 7-26.
- Oyewùmí, Oyèrónké (2006), "Colonizing Bodies and Minds", i: Bill Ashcroft, Gareth Griffiths och Helen Tiffin (red.), *The Post-Colonial Studies Reader*, London: Routledge, 256-260.
- Rose, Gillian (2007), *Visual Methodologies: an introduction to the interpretation of visual materials*, London: Sage.
- Sager, Maja (2014), "Motherwork i papperslöshet: Om nation, familj och 'kvinnovänlighet'", i: Kerstin Sandell, Maja Sager och Nora Rätzzel (red.), *Kritiska gemenskaper: att skriva feministisk och postkolonial vetenskap*, Lund: Genusvetenskapliga institutionen, 71-82.
- Serequeberhan, Tsenay (2006), "The Critique of Eurocentrism" i: Bill Ashcroft, Gareth Griffiths och Helen Tiffin (red.), *The Post-Colonial Studies Reader*, London: Routledge, 89-92.

- Sylvester, Christine (1994), *Feminist theory and international relations in a postmodern era*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Tollin, Katharina & Maria Törnqvist (2005), *Feministisk teori i rörliga bilder*, Malmö: Liber.
- Wikström, Hanna (2009), *Etnicitet*, Malmö: Liber.
- Winther Jørgensen, Marianne & Louise Phillips (2000), *Diskursanalys som teori och metod*, Lund: Studentlitteratur.
- Wollstonecraft, Mary (1996), "Försvaret för kvinnans rättigheter" i: Johanna Esseveld och Lisbeth Larsson (red.), *Kvinnopolitiska nyckeltexter*, Lund: Studentlitteratur, 28- 38.
- Yang, Chia-Ling (2014), "Från att möta skillnad till andragörandeprocesser: forskarens position och forskningsprocessen" i: Kerstin Sandell, Maja Sager och Nora Rätzl (red.), *Kritiska gemenskaper: att skriva feministisk och postkolonial vetenskap*, Lund: Genusvetenskapliga institutionen, 257-265.
- Yuval-Davis, Nira (1997), *Gender & Nation*, London: Sage.

Vetenskapliga artiklar

- Bygnes, Susanne (2012), "Gender-equality as boundary: 'Gender-nation frames in Norwegian EU campaign organizations'", *European Journal of Women's Studies*, 19:1, 7-22.
- Dhar, Ruby (2012), "Women and International Migration: A Cross-cultural Analysis", *Social Change*, 42:1, 93-102
- Dinkel, Shirley & Katie Schmidt (2014), "Health Education Needs of Incarcerated Women", *Journal of Nursing Scholarship*, 46:4, 229-234.
- Fastrup Ervik, Helga (2003), "Flyktningbeskyttelse av kvinner på flukt fra vold og diskriminering. FNs flyktningkonvensjon og forpliktelsene etter FNs kvinnekonvensjon i lys av norsk praksis", *Mennesker & Rettigheter*, 21:3, 307- 324.
- Gibb, Robert & Anthony Good (2013), "Do the Facts Speak for Themselves? Country of Origin Information in French and British Refugee Status Determination Procedures", *International Journal of Refugee Law*, 25:2, 291-322.
- Haraway, Donna (1988), "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective", *Feminist Studies*, 14:3, 575-599.
- Kriegbaum Jensen, Kristian (2014), "What can and cannot be willed: how politicians talk about national identity and immigrants", *Nations and Nationalism*, 20:3, 563- 583.
- Luibhéid, Eithne (2004), "Childbearing against the state? Asylum seeker women in the Irish republic", *Women's Studies International Forum*, 27, 335-349.

- Mancini, Susanna (2012), "Patriarchy as the exclusive domain of the other: The veil controversy, false projection and cultural racism", *International Journal of Constitutional Law*, 10:2, 411-428.
- Mascini, Peter och Marjolein van Bochove (2009), "Gender Stereotyping in the Dutch Asylum Procedure: 'Independent' Men versus "Dependent" Women", *International Migration Review*, 43:1, 112-133.
- Roggeband, Conny och Mieke Verloo (2007), "Dutch Women are Liberated, Migrant Women are a Problem: The Evolution of Policy Frames on Gender and Migration in the Netherlands", *Social Policy and Administration*, 41:3, 271-288.
- Towns, Ann, Erika Karlsson & Joshua Eyre (2014), "The equality conundrum: Gender and nation in the ideology of the Sweden Democrats", *Party Politics*, 20:2, 237-247.
- Wachala, Kas (2012), "The tools to combat the war on women's bodies: rape and sexual violence against women in armed conflict", *The International Journal of Human Rights*, 16:3, 533- 553.
- Yuval-Davis, Nira (2006), "Belonging and the politics of belonging", *Patterns of Prejudice*, 40:3, 197-214.

Webbmaterial

- DO (2015), *Skyddande diskrimineringsgrunder*, uppslagsdatum 9 december 2015, <<http://www.do.se/om-diskriminering/skyddade-diskrimineringsgrunder/>>
- FARR (u.å.), *Asylrätten i Sverige*, uppslagsdatum, 6 november 2015, <<http://www.farr.se/sv/vad-vill-farr/asylratten-i-sverige>>
- Griberg, Sara (2012), Romer i Sverige, *Populär Historia*, 16 juli, uppslagsdatum 16 november 2015, <<http://www.popularhistoria.se/artiklar/romer-i-sverige/>>
- Hellquist, Elof (1922), *Nation*, i Svensk etymologisk ordbok [Faksimil], uppslagsdatum: 11 oktober 2014, <<http://runeberg.org/svetym/0600.html>>
- Johansson, Rune (u.å.), Nationalstat i: *Nationalencyklopedin*, uppslagsdatum 5 november 2015, <<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lang/nationalstat>>
- Lifos (u.å.), *Om Lifos*, uppslagsdatum 18 november 2015, <<http://lifos.migrationsverket.se/om-lifos.html>>
- Migrationsverket (2013), *För hbtq-personer, Du som söker skydd*, uppslagsdatum 5 november 2015, <<http://www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-hbtq-personer.html>>

Sametinget (2015), *Samerna i Sverige*, uppslagsdatum 16 november 2015,

<<https://www.sametinget.se/samer>>

Schmidt, Frans af & Jessica Christoffersen (u.å.) Mänskliga rättigheter, Somalia i:

Nationalencyklopedin, uppslagsdatum 26 november 2015,

<<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/somalia/mänskliga-rättigheter>>

Sverigedemokraterna, Vår politik: Abort (2014a) uppslagsdatum 24 april 2014,

<<http://sverigedemokraterna.se/var-politik/var-politik-a-till-o/>>

Bilagor

Bilaga 1. Lifos rapport

Återfinns i sin helhet nedan.

2013-06-05

Kvinnor och barn i Somalia.

Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya och
Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012.

Gatuvy från Boosaaso, Somalia, juni 2012.
Foto: Christer Svan

Innehåll

1. English summary.....	4
1.1. Introduction	4
1.2. The situation for women.....	5
1.3. Rapes, marriages, illegitimate children	5
1.4. Domestic violence	6
1.5. Women's organization	6
1.6. Female Genitale Mutilation (FGM).....	6
2. Inledning	8
2.1. Bakgrund	8
2.2. Avgränsning	8
3. Kvinnors situation generellt	9
4. Kvinnans möjlighet att företrädas i klanförhandlingar och domstol....	10
4.1. Lifos kommentar	10
5. Kvinnors möjlighet att resa	11
6. Våldtäkter.....	11
7. Tvångsäktenskap	15
7.1. Lifos kommentar	17
8. Utomäktenskapliga graviditeter och utomäktenskapliga barn	17
8.1. Lifos kommentar	18
9. Blandäktenskap	19
9.1. Lifos kommentar	19
10. Hedersrelaterat våld	20
10.1. Lifos kommentar.....	20
11. Våld i familjen och hemmet.....	20
11.1. Lifos kommentar.....	22
12. Kvinnoorganisationer.....	22
12.1. Lifos kommentar.....	23
13. Könsstympning av flicka barn	23
13.1. Omfattning och genomförande	23
13.1.1. Lifos kommentar	25
13.2. Medicinska komplikationer efter könsstympning.....	25
13.3. Samband könsstympning och giftermål.....	25
13.4. Beslut om könsstympning.....	26
13.4.1. Lifos kommentar	26
14. Skolgång.....	26
15. Lifos sammanfattning.....	27
15.1. Kvinnans situation	27
15.2. Våldtäkter, äktenskap, utomäktenskapliga barn	27
15.3. Våld i hemmet.....	28
15.4. Kvinnoorganisationer.....	28
15.5. Könsstympning	28
Förkortningar	29
Ordlista.....	29
Källförteckning	30
Bilaga 1	33

Om rapporten

Denna rapport är skriven i enlighet med EU:s allmänna riktlinjer för framtagande av landinformation (2008). Den är sammanställd utifrån noggrant utvalda och allmänt tillgängliga informationskällor. Alla använda källor refereras.

Informationen har noggrant granskats, utvärderats och bearbetats under en begränsad tid. Sammanställningen gör inte anspråk på att vara uttömmande och bör inte tillmätas exklusivt bevisvärde i samband med avgörandet av ett enskilt ärende.

Om en specifik händelse, person eller organisation inte nämns i rapporten innebär inte detta att händelsen inte har ägt rum, eller att personen eller organisationen inte existerar. Informationen i rapporten återspeglar inte nödvändigtvis Migrationsverkets officiella ståndpunkt i en viss fråga och det finns ingen avsikt att genom rapporten göra politiska ställningstaganden.

1. English summary

1.1. Introduction

Lifos has during 6 June to 19 June 2012 carried out a Fact Finding Mission to Nairobi in Kenya and Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso in Somalia with the aim to update and deepen our knowledge about the situation in Somalia, primarily about the security situation, clan protection and the possibility to return to Somalia. Unless otherwise stated, this report compiles the information given in these interviews concerning primarily the situation for women and girls.

The delegation carried out 46 interviews with staff at NGO's, UN organizations, Somali from the civil society, journalists, clan Elders and representatives of authorities in Somalia as well as staff at embassies and military security experts in Nairobi. In selecting interviewees we aimed at getting as many different aspects as possible.

Unless otherwise stated, this report presents the information gathered during the Fact Finding Mission. The sources are given in footnotes and the fact that only one source is mentioned does not necessarily mean that more sources have not given the same information. Some sources have on their own request been anonymized. The anonymous sources have been given an own anonymous identity (e.g. International Organization A). It is clear from the context where Lifos assesses the gathered information.

Due to the security situation in Somalia, among other things, the delegation did not have the opportunity to go to other parts of Somalia besides Mogadishu, Hargeisa and Boosaaso. The current situation still prevents international organizations from working in some areas of South and Central Somalia and organizations on site in these areas lack international staff. The sources the delegation interviewed in Nairobi have close contacts with Somalia, mainly through colleagues on site and to some extent through own shorter visits. It is in this context important to note that the delegation in these interviews did not receive first-hand information.

The sources Lifos interviewed during the Fact Finding Mission had very limited knowledge about the situation in the parts of South and Central Somalia which are still controlled by Al Shabaab and the little they did know was second-hand or even third-hand knowledge. Therefore, Lifos does not have any updated and reliable information from these areas to report.

Lifos notes that the transition period ended 20 August 2012, and the Fact Finding Mission was performed in June the same year. A new parliament, a new president and a new government (Somali National Government, SNG) has been formed. Lifos notes that SNG in principle has shouldered the role of the Transitional Federal Government (TFG) in the political context in

Somalia and Lifos assess that the structure described in this report concerning the police, the judiciary, the clan system and the society as a whole continues even after 20 August 2012.

Lifos comments on the main findings from the interviews together with Lifos' analysis concerning the situation for women and children is given below. Since the situation in Somalia is mainly influenced by the Somalia culture and tradition no division between different geographical areas in Somalia has been made. The gathered information is being presented in a thematic way.

1.2. The situation for women

The Somali society is patriarchal which affects the situation for women. Generally there is few work opportunities for women but in spite of this it is generally the women who are the main breadwinners of the family. The situation of a woman is also depending on whether she lives on the country side or in urban areas, is educated or not. Even if women have rights it takes a resourceful woman to be able to access them. Within the clan system and the customary law Xeer a woman lack the possibility to represent herself. Instead her claim will be articulated by a male relative, normally the father or the husband. In Somaliland a woman can address a secular court. A woman can move around by herself, but it is more common that women who travels without men travels in groups of women. A woman can move around without any company in cities, e.g. Mogadishu. However, a journey is a situation where the woman is vulnerable and the risk for assaults increases.

1.3. Rapes, marriages, illegitimate children

The women who are most exposed for rapes are internally displaced (IDP) women, refugees and asylum seekers who consequently lack clan protection. The rapes are committed by men in the IDP-camps as well as men in the local community and polices and guards. There is information that it is more common that girls are raped by their teachers than by militias. To be victim of rape is a stigma for the woman.

A report of rape made to the police usually does not lead to anything for the woman. When the report is made one tries to put the blame on the woman. The stigmatization and the lack of protection for the woman if she identifies the perpetrator and the inadequate system at the police result in the fact that woman often refrain from reporting rapes. Furthermore a rape case, like other cases, which are pursued in the judicial system, can be taken out from the police and the courts by the clans in order to be settled by Xeer. This can for example be made if the woman has identified the perpetrator and the issue can be handled by the clan system and the customary law Xeer. If the identified perpetrator denies, the case will be withdrawn.

The woman who has been raped and/or has went through a pregnancy out of wedlock and has had an illegitimate child risks to be excluded from the clan

and in that case she loses her clan protection even if her close family still helps her. The woman can also, or instead, be beaten and threatened. Honour killings, in the meaning of a planned murder on a family member or relative to restore the family's or the clan's honour which the victim is seen to have disgraced, does however not exist in Somalia. A child born out of wedlock lack affiliation to a clan because a child always belongs to the father's clan. The child who is born out of wedlock can in some cases stay and live with the mother's clan, but the child as well as the mother are stigmatized and totally disgraced. To prevent a child from being born out of wedlock the woman can be forced to marry the child's father, or if he denies to be the father of the child, with somebody else.

Duumaal still exists. Childmarriages, where at least one of the two who are getting married is under the age of eighteen, do exist. In rural areas it is not unusual that children are married off from the age of thirteen, but in towns it is common that the children have turned fifteen. Even boys are married at young ages, but are not forced into a marriage with a certain girl/woman. Traditionally the girl/woman is bound to the arrangement made by her father. Lifos assess that mixed marriages, where one party comes from clan and the other from a minority group, still are associated with stigma even if the social pressure on the couple can be less in an urban environment. Further, Lifos assess the social pressure from the society to be more serious if the female part is from clan.

1.4. Domestic violence

It is culturally accepted that the husband/father beats family members, primarily the woman, and it is also culturally accepted that both the man and the woman beat their children. Lifos assess that legislation, if any, that prohibits domestic violence is toothless. It is primarily within the clan system and Xeer that these kind of cases are dealt with and in the light of the cultural acceptance for domestic violence there is no reliable protection for the woman or the children within that system.

1.5. Women's organization

Three women's organizations have expressed whether there is a threat towards women's organizations and their work. According to that information Lifos notes that it does not seem to be a threat towards women's organizations as such but there can be a threat when the organization interferes in some issues.

1.6. Female Genitale Mutilation (FGM)

Lifos notes that the phenomena to perform FGM on girls is still widespread but that there is a decreasing amount of girls that are mutilated by infibulation in favour for the sunna type. In rural areas the occurrence of FGM in some form is close to hundred percent while some decrease can be seen in urban areas. It is performed on girls in the age of 5 to 8 years, most commonly at the age of 7. Girls in the diaspora who come back to undergo FGM are usually somewhat older, about 10 years old.

It is the mothers who decides if FGM will or will not be performed and they often make the decision in consultation with the child's grandmother(s). The information on whether a mother who does not want her daughter to undergo FGM can protect her or not diverge. Lifos assess that in rural areas it is probably very difficult, but even in urban areas it can in practice be very difficult for the mother to resist the pressure from the society which wants the FGM to be performed.

2. Inledning

2.1. Bakgrund

Lifos har under perioden 6-19 juni 2012 genomfört en utredningsresa till Nairobi i Kenya samt till Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i syfte att inhämta uppdaterade fördjupade kunskaper om förhållandena i Somalia, främst rörande säkerhetssituationen, klanskydd samt möjligheten att återvända till Somalia. I förevarande rapport redovisas främst situationen för kvinnor och barn.

2.2. Avgränsning

Delegationen genomförde under resan fyrtiosex intervjuer och har samtalat med medarbetare vid NGO:er, FN-organisationer, somalier från civilsamhället i Somalia, journalist, klanäldste och företrädare för myndigheter i Somalia samt medarbetare vid ambassader och militära säkerhetsexperter i Nairobi och har vid urvalet av samtalspartners strävat efter att få en så mångfacetterad bild av situationen som möjligt.

Rapporten redovisar om inte annat anges den information som insamlats under utredningsresan. Källorna anges i fotnoter och det faktum att endast en källa redovisats betyder inte nödvändigtvis att inte flera källor uppgivit samma information. En del av källorna är på egen begäran anonymiserade för att inte riskera att pekats ut. De anonyma källorna har getts en egen anonym identitet (t.ex. internationell organisation A). I de delar rapporten redovisar Lifos bedömning av den inhämtade informationen framgår det av texten.

Mot bakgrund av bland annat den bristande säkerhetssituationen i Somalia har delegationen inte kunnat resa till andra delar av Somalia än Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso för att på plats studera situationen. Situationen i landet förhindrar fortfarande internationella organisationer att verka i vissa områden i södra och centrala Somalia och i de fall organisationer är på plats saknas där internationell personal. De källor som delegationen talat med i Nairobi har tät kontakt med kollegor på plats i södra och centrala Somalia och gör i vissa fall egna kortare besök i området. Det är mot denna bakgrund viktigt att beakta att den information delegationen fick del av under sina samtal i Nairobi inte är förstahandsinformation. Intervjuerna som genomfördes i Somalia var med samtalspartners som antingen hade sitt ursprung där eller genom sitt arbete vistats där under en längre tid.

De samtalspartner Lifos träffade under utredningsresan hade mycket begränsad information om situationen i de områden i södra och centrala Somalia som fortsatt kontrolleras av Al Shabaab och informationen var endast andrahands- eller tredjehandsinformation. Lifos har därför mycket lite uppdaterad och tillförlitlig information om dessa områden att rapportera.

Lifos konstaterar att övergångsperioden i Somalia slutade den 20 augusti 2012 och att utredningsresan genomfördes i juni samma år. Ett nytt

parlament, en ny president och en ny regering (Somali National Government, SNG) har bildats. Lifos konstaterar att SNG i princip har axlat den roll som tidigare övergångsregering (Transitional Federal Government, TFG) haft i den politiska kontexten i Somalia. Vidare bedömer Lifos att den struktur som beskrivs i rapporten avseende polis, domstolsväsen, klansystem och samhället i stort kvarstår även efter den 20 augusti 2012.

Eftersom kvinnors situation i Somalia främst präglas av den somaliska kulturen och traditionen har ingen uppdelning mellan olika geografiska områden i Somalia gjorts utan den inhämtade informationen redovisas tematiskt.

3. Kvinnors situation generellt

Kvinnor i Mogadishu är hårt arbetande och de som håller familjen samman.¹ Mogadishu är dock en farlig plats att vara på för kvinnor och det gäller särskilt för kvinnor i internflyktingläger. Att vara kvinna och medlem i en svag klan innebär en risk att bli våldtagen.²

En internationell organisation (F) uppgav att det patriarkaliska systemet som sådant, med sedvanerätten *xeer* och den somaliska traditionen, är ett hot mot kvinnor i Somalia. Hälsosituationen är fruktansvärd.³ En internationell organisation (K) uppgav att äktenskapet innebär diskriminering. Kvinnan har rättigheter men inte alltid tillgång till dem, framförallt inte på landsbygden.⁴

När en kvinna gifter sig med en man från en klan långt hemifrån kommer den klan som är geografiskt närmast henne att skydda henne.⁵ Det finns många kulturella och religiösa attityder som innebär hinder för kvinnor när det gäller att få tillgång till rättssystemet.⁶ Kvinnorna är generellt sett de som i huvudsak genererar inkomster till familjen, t.ex. genom handel eller tiggeri. Generellt sett finns det få arbetsmöjligheter för kvinnor. Kvinnor med barn under fem år har svårt att arbeta eftersom de måste ta hand om sina barn. Ytterligare utsatthet tillkommer om kvinnan är från en minoritetsgrupp och/eller är internflykting och/eller kommer från ett hushåll som förestås av kvinnor. Alla dessa faktorer är besvärande för en kvinna som vill arbeta men ju fler faktorer som stämmer in på kvinnan desto besvärligare blir situationen.⁷

En internationell organisation (K) nämner följande risker för kvinnor. Hälsan, affärernas (t.ex. en teservering) livskraft, säkerhetssituationen, att hämta ved och gå på latrinen vilket ofta innebär att kvinnan behöver gå en

¹ Kellett, Paul, samtal i Nairobi 2012-06-07

² Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06

³ Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

⁴ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁵ Internationell organisation A, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-15

⁶ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

bit ensam utanför bosättningarna, mot bakgrund av traditionella strukturer svårigheter med tillgång till utbildning samt att kvinnan saknar röst inom klansystemet. Systemet är inte konstruktivt för kvinnor. Även om rättigheterna finns är det en utmaning för främst svaga grupper att få tillgång till dem. En sådan grupp är änkor, framförallt änkor med små barn under fem år, som är ett exempel på en utsatt grupp.⁸

Vidare uppgav en internationell organisation (K) vid samtal med Lifos i Hargeisa att i urbana områden är kvinnor mycket starka och tenderar att vara mindre marginaliserade, men naturligtvis i relation till sin utbildning. Fler och fler kvinnor i Somaliland har en affärsrörelse och har en bestämmande funktion.⁹ På landsbygden finns aktiva kvinnogrupper, men de förefaller verka mer bakom scenen, bakom männen.¹⁰

4. Kvinnans möjlighet att företrädas i klanförhandlingar och domstol

Inom det somaliska klansystemet är en kvinna alltid representerad av en man när beslut ska fattas inom xeer (sedvanerätten). Det är alltid mannen, som beslutar för kvinnans räkning. För flickor och ogifta vuxna kvinnor är det normalt fadern som beslutar. För gifta kvinnor är det maken. Om dessa av någon anledning inte finns kan det vara faderns bröder eller någon annan äldre manlig släkting som för kvinnans talan och beslutar för hennes räkning. Är det aktuellt att betala diya (blodskompensation) för en kvinnas räkning är det en man, t.ex. fadern, som söker det för kvinnans räkning och är det så att diya ska betalas med anledning av en skada som en kvinna åsamkat någon annan är det hennes klan som betalar för henne. Om en gift kvinna begått ett brott kan maken (som inte nödvändigtvis tillhör samma klan som frun, Lifos anmärkning) vara generös och betala diyabetalningen själv för frun.¹¹

En kvinna kan rent juridiskt representera sig själv i en domstol i Somaliland, det är upp till kvinnan själv att bestämma. Den som kommer inför domstol får frågan från domaren om denne representerar sig själv eller av en advokat eller av någon annan.¹² En samtalspartner till Lifos uppgav att kvinnor skäms för att föra sin egen talan domstolen och föredrar att bli representerade av en manlig släkting eller en kvinnlig advokat.¹³

4.1. Lifos kommentar

Lifos vill i sammanhanget notera att i samtal i Nairobi under utredningsresa 2009 framkom att även så avlägsna släktingar som manliga kusiner i femte led kan ge kvinnan tillgång till klanskydd, så tillvida att han kan föra hennes

⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁹ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹⁰ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹¹ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

¹² Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹³ Abdi Hussein, Adam, konsult, Secretary of Foreign Standing, samtal i Guurti i Hargeisa 2012-06-16

tal, även om det inte finns någon garanti för att kvinnan kan få skydd från en manlig släkting så långt bort i klansystemet. Det krävs också att den manliga släktingen är på samma geografiska ort som kvinnan.¹⁴ Lifos konstaterar dock att om närmare manliga släktingar saknas kan en så avlägsen manlig släkting som en kusin i femte led föra kvinnans talan inom klanen och xeer.

5. Kvinnors möjlighet att resa

En internationell organisation (E) uppgav vid samtal i juni 2012 att det är möjligt att resa som ensam kvinna men sexuellt våld har ökat de senaste sex månaderna.¹⁵ Kvinnor förflyttar sig ensamma. Klanskyddet följer inte med när du befinner dig i en farlig situation, som till exempel att gå på latrinen när det är mörkt. Farliga situationer kan uppstå när som helst men är vanligare nattetid.¹⁶ En annan internationell organisation (D) uppgav att i Al Shabaab-kontrollerat område är kvinnor inte tillåtna att resa själva. Kvinnorna reser i grupp vilket ger ett visst skydd men inte hindrar att de kan bli bortgifta med en man som strider för Al Shabaab.¹⁷

SWDC uppgav att kvinnor kan resa utan män och reser då i grupper med flera kvinnor.¹⁸ Ensamma kvinnor, som inte färdas i grupp, kan röra sig i Mogadishu.¹⁹

I Mogadishu finns vägspärrar, såväl officiella som illegala. Enligt SWDC påverkar vägspärrarna inte kvinnor. De ombeds inte betala och de gör ingenting mot kvinnorna. Vägspärrarna stoppar oftast bilar.²⁰ De som inte betalar i vägspärren riskerar att bli illa behandlade.²¹ En samtalspartner uppgav att det beror på vad kvinnan ska göra om hon kan passera en vägspärr. Krävs betalning får hon betala. I Mogadishu är vägspärrarna informella och det kan vara svårt att passera, medan i andra områden är vägspärrarna av mer formell karaktär.²²

6. Våldtäkter

Könsbaserat våld innebär ett stigma för kvinnan.²³ En källa uppgav att ingen kvinna som kommer från klan skulle säga att hon blivit våldtagen. Det skulle innebära en skam för hela klanen. Kvinnan kommer förmodligen att rymma för att undkomma skammen.²⁴ I samtal i juni 2012 uppgav en

¹⁴ Migrationsverket, *Somalia. Klanskydd*, 2009-04-03, s 17
<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=20642> (hämtad 2013-05-30)

¹⁵ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁶ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

¹⁷ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08.

¹⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

¹⁹ Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06

²⁰ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

²¹ Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06-11

²² Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

²³ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁴ IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

internationell organisation (E) att det rapporteras fler fall av könsbaserat våld och det är oklart om det beror på ökad frekvens av våld eller en ökad benägenhet att rapportera. Det kan konstateras att det finns många yngre flickor i internflyktinglägren, att man förflyttar sig runt, att männen inte är på plats och att kvinnor inte har något gott skydd.²⁵ Teförsäljerskor vid väggkanten löper en stor risk att bli våldtagna.²⁶ Vidare uppges att våldtäkter framförallt drabbar kvinnor som är internflyktingar.²⁷

Våldtäkter inträffar ibland, men inte så ofta, i värdsamhället utan är ett större problem för internflyktingar, flyktingar och asylsökande²⁸. En stark klan kan hjälpa till att skydda kvinnan men bara om förövaren är tillfångatagen. Våldtäktsmannen kan vara vem som helst, t.ex. från polisen eller från den egna klanen. De förekommer att de gifter bort den våldtagna flickan med förövaren – det sker inom xeer och förhandlingen mellan klaner. Vigseln förrättas av en imam enligt Koranen och diya betalas av förövarens klan till flickans klan.²⁹

Det rapporteras om många våldtäkter nattetid i internflyktinglägren i Mogadishu. Eftersom skam och stigma är förknippade med våldtäkter är det många våldtäkter som inte rapporteras.³⁰

De kvinnor som är mest utsatta är de som är internflyktingar, flyktingar och asylsökande. Exempelvis är det en risk för dem att lämna lägren där de bor för att gå på toaletten eller hämta ved då risken att utsättas för våldtäkt är påtaglig. Våldtäkterna begås dels av män som också bor i lägren och dels av män från lokalbefolkningen och av poliser och vakter som bevakar lägren.³¹

Våldtäkter på barn ökade under perioden april – juni 2012. Barn våldtas främst av lärare, t.ex. lärare i Koranskolan, och inte av miliser. Det är oklart om den rapporterade ökningen beror på ökad frekvens eller ökad rapportering.³² Även Unicef Somaliland uppgav att fler och fler flickor utsätts för sexuellt våld. Det är även där oklart om det beror på ökad benägenhet att anmäla eller om våldet ökar, men Unicef Somaliland tror att våldet också har ökat. Det är oftast de fattiga i Hargeisas utkanter som blir utsatta. Det drabbar knappast medelklassen. Våldtäkterna leder till stigma och flickorna som utsatts tvingas lämna staden för en tid. En del flickor rymmer helt sonika iväg för att undkomma stigma.³³

Vid en anmälan till polisen i södra och centrala Somalia i områden som Al Shabaab har drivits bort från har kvinnan att förhålla sig till att det inte finns

²⁵ Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

²⁶ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

²⁷ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

²⁸ Det finns asylsökande från framförallt närområdet i främst Somaliland och Puntland.

²⁹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

³⁰ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

³¹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

³² Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

³³ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

någon orderkedja inom polisen. Det innebär att den enskilde polismannen inte nödvändigtvis följer lagar och bestämmelser eller sin överordnade. Detsamma gäller för dem med tjänster högre upp i polishierarkin. När en våldtäkt anmäls skickar polisen kvinnan till en medicinsk undersökning. Läkaren finns inom polissystemet och har såvitt Elman Peace Human Rights Center känner till aldrig bedömt att skadorna är från en våldtäkt. Stigmatiseringen av våldtagna kvinnor är stor och det finns heller inget skydd för kvinnan efter att hon anmält våldtäkten till polisen. Kvinnan kan bli dödad av den hon pekat ut som gärningsman. Vid en anmälan försöker man skuldbelägga kvinnan och frågar henne exempelvis var hon befann sig, om hon var ensam i ett mörkt område, varför hon befann sig där och om hon lockade eller frestade mannen. Stigmatiseringen, bristen på skydd av kvinnan som anmält en våldtäkt och systemet inom polisen att hantera anmälningar om våldtäkt leder till att kvinnor generellt sett inte rapporterar våldtäkter till polisen.³⁴ Hur myndigheter såsom polis och domstol fungerar och interagerar med klansystemet beskrivs i Lifos rapport *Myndigheter och klansystem i Somalia*.³⁵

Det förekommer att våldtagna kvinnor kan identifiera förövaren och då blir det en familjeangelägenhet. Familjen går till klanen som vänder sig till den utpekade våldtäktsmannens klan. Den utpekade våldtäktsmannens klan frågar honom om han begått våldtäkten och om han nekar läggs ärendet ned. Den utpekade våldtäktsmannen får då svära på Koranen, men det händer ändå att de nekar. Det är vanligt att den utpekade mannen nekar och det tas inga blodprov eller DNA-prov.³⁶

Internationell organisation (J) baserad i Puntland uppgav att våldtäkter inte rapporteras så ofta eftersom det är stigmatiserande att ha råkat ut för en våldtäkt. Organisationen rekommenderar att fallet tas till domstol, men eftersom familjen inte vill att det ska komma ut att våldtäkten har skett, går fallet vanligen inte till domstol. Händelsen behandlas inom xeer. Det är inte så vanligt att flickan måste gifta sig med våldtäktsmannen utan fadern kompenseras t.ex. genom en bit mark. Klan är ett kollektiv och det är fråga om öga för öga och tand för tand.³⁷

Även ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att våldtäkter förekommer främst i internflyktingläger där de flesta kommer från södra och centrala Somalia samt i fattiga delar av värdsamhället. Det finns en risk för att bli utsatt för våldtäkt för dem som saknar klanskydd, vilket gäller bland annat för de internflyktingar som kommer från södra och centrala Somalia. Internflyktingarna bor i klankluster i olika läger vilket ger dem något slags skydd, men de är fortfarande väldigt utsatta. Utöver

³⁴ Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

³⁵ Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012*, 2012-11-30 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2013-06-04)

³⁶ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

³⁷ Internationell organisation J, samtal i Boosaaso 2012-06-18

internflyktingarna har minoritetsgrupperna, t.ex. bantu, det väldigt besvärligt vilket är ett gammalt mönster i Somalia.³⁸

Det är svårt att ta ärenden om äktenskapsbrott till domstol, bland annat för att det krävs fyra vittnen och ett äktenskapsbrott ofta är en gömd hemlighet.³⁹ Skulle det hända, vilket Lifos samtalspartners från Shariadomstol inte hört talas om, är strafftiden 5- 8 år.⁴⁰ Våldtäktsmål existerar dock och det är klanerna som är involverade inom xeer.⁴¹

Minister of Interior i Puntland uppgav att det finns ett system i våldtäktsmål. Beroende på skadans grad kan en sjuksköterska kontaktas för att förse kvinnan med nödvändiga faciliteter, närmaste polistation kontaktas och polisen utreda. Ibland involveras äldste och dessa organiserar sig och börjar förhandla. Det är möjligt att efter att kvinnan tagits till sjukhus gå direkt till äldste. Fall som har anmälts till polisen går till domstol men klanerna kan ta ut fall från domstolen för att förhandla enligt xeer.⁴² För vidare information om hur myndigheter och klansystem interagerar hänvisas till Lifos rapport *Myndigheter och klanssystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012.*

En internationell organisation (D) uppgav att när Al Shabaab pressas tillbaka och drar sig norrut våldtar de kvinnor, men de gifter sig inte med dem. Al Shabaab-medlemmar ligger i bakhåll och genomför överfallsvåldtäkter. Familjerna får inte flytta med när Al Shabaab flyttar sina styrkor utan Al Shabaab-medlemmarna har sina fruar och barn i internflyktingläger, t.ex. i Dollow.⁴³ Traditionella äldste från hawiye uppgav att i några områden förekommer tvångsäktenskap av kvinnor som är internflyktingar till män inom Al Shabaab. Unga män inom Al Shabaab har två eller tre fruar. I brist på ekonomisk betalning erbjuds män inom Al Shabaab fruar i stället, vilket är ett sätt att uppmuntra dem.⁴⁴

I regionen Gedo finns grupper som stöder offer för könsbaserat våld. De har sina egna vägar att straffa inom klanen.⁴⁵ Kvinnor som drabbats av könsbaserat våld uppsöker som regel inte sjukhus.⁴⁶

En samtalspartner uppgav att det inte bara är kvinnor som råkar ut för könsbaserat våld utan även barn och män drabbas.⁴⁷

³⁸ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

³⁹ Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director of HASAN, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴⁰ Osman Mohamed, Mohamud, Member of HASAN och Judge Chairman i Bari Regional Court, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴¹ Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director of HASAN, Domare Shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁴² Minister of Interior, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

⁴³ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁴ Traditionella äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-10

⁴⁵ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁶ Internationell organisation D, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-08

⁴⁷ Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-11

7. Tvångsäktenskap

Duumaal, att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror, existerar fortfarande i det somaliska samhället. Det händer att kvinnan vägrar och det är då ingen som tvingar henne, men det kan leda till att hon blir utstött från klanen vilket dock sällan händer.⁴⁸

Barnäktenskap är inte förbjudet i islam, men den källa Lifos talat med uppgav att medicinskt är det inte bra att gifta sig före 15 års ålder. I städerna är det inte vanligt med barnäktenskap där barnen är under 15 år, men det är väldigt vanligt på landsbygden att man gifter bort barn i åldern 13-15 år. Vanligaste äktenskapsåldern är dock mellan 15-18 år.⁴⁹

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att barnäktenskap är vanliga och religiöst sanktionerade. Syftet är att skydda kvinnorna från illegal graviditet. Den vanliga åldern för barnäktenskap är att flickorna är 14-15 år gamla. Om flickan gifts bort i en mycket ung ålder och inte har avslutat skolan är det makens uppgift enligt sharia att utbilda sin fru vilket dock sällan sker. Företrädesvis skickas pojkarna till skolan och flickorna hjälper till i hushållet eller gifter sig.⁵⁰ Föräldrarna gifter bort flickorna för att få hemgift och det gäller både i fattiga och rika familjer, t.ex. i religiösa välbärgade familjer.⁵¹ De flesta äktenskap arrangeras genom en överenskommelse mellan familjerna. Det är sällsynt att flickan säger att hon har en vän/älskade och får gifta sig med honom. Det händer att familjen konsulterar flickan inför beslutet. I de flesta fall fogar sig flickan i föräldrarnas beslut för att göra föräldrarna nöjda. Om hon inte fogar sig händer det att hon rymmer med en pojke och gifter sig med honom i stället, ett så kallat rymningsäktenskap. Om det inte finns någon annan man än den föräldrarna utsett, kan hon inte rymma iväg ensam, eftersom hon då som ensam kvinna utan någon manlig släkting i närheten kommer att sakna tillgång till sitt klanskydd.⁵²

I urbana miljöer är det ibland de unga tu som har lär känna varandra och sedan går till föräldrarna och berättar att de vill gifta sig. På landsbygden går det till på traditionellt vis vilket innebär att det är föräldrarna som bestämmer om äktenskapspartner. En anledning till att flickor gifts bort i unga år är att minska risken att de blir gravida utanför äktenskapet. Den som lyckas gifta bort sin dotter rikt får dessutom en bra hemgift. Det är möjligt att gifta bort sin dotter rikt men det är inte särskilt vanligt.⁵³

⁴⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁴⁹ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁰ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁵³ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

Även pojkar drabbas av barnäktenskap. I fattiga familjer slutar pojkarna skolan tidigt, redan i 13-14 årsåldern och skaffar sig ett arbete. Därpå kan de gifta sig, vilket leder till att även de gifter sig när de är barn. I familjer som är internflyktingar, flyktingar och/eller minoritetsgrupper slutar barnen ofta skolan i unga år eftersom familjen inte kan betala skolavgiften. På landsbygden där det är brist på utbildning är det mycket vanligt med barnäktenskap. Det handlar om unga par, dvs där både pojken och flickan är barn, men också om att en gammal man gifter sig med en flicka.⁵⁴

Ibland vägrar flickan att gifta sig med den utsedde. Fadern tvingar henne och imamen viger paret mot flickans vilja, det är faderns vilja som är av betydelse. Pojkarna får bestämma själva vem de ska gifta sig med, även om pojken är underårig. Flickor som ska giftas bort mot sin vilja flyr ibland från sin familj. Ibland flyr de till andra länder och ibland bor de hos vänner.⁵⁵

Det pågår upplysningsarbete gällande barnäktenskap i Somaliland bland annat genom Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS).⁵⁶ I samband med tvångsäktenskap förekommer våld. Lifos samtalspartner ger ett exempel. Föräldrarna tvingade en 14-årig flicka att gifta sig med en 60-årig man. Flickan ville inte och grät och slogs. CCBRS förespråkade att flickan skulle släppas från sin make och i det här fallet slutade det med att flickan fick flytta hem till sin familj igen, vilket dock inte är vanligt. I familjen är det ofta mödrarna som har sympati med sina döttrar, men rätten att besluta ligger hos fäderna. Det är vanligt att föräldrarna använder våld för att dottern ska gå tillbaka till sin make. Det finns ingen lag som skyddar flickorna utan det handlar om att förhandla med och vädja till flickans make och hennes far. Om flickan får gå tillbaka till sin familj betalas inte brudpengen tillbaka, det som är betalat är betalat i den somaliska kulturen.⁵⁷

Det är inte ovanligt att flickor som mot sin vilja ska giftas bort begår självmord. Det gäller såväl flickor från klan som minoritetsgrupp.⁵⁸

Den internationella organisationen (F) har från äldste hört att i områden där piraterna verkar trycks den somaliska kulturen tillbaka på grund av piratverksamheten och de traditionella värderingarna slås tillbaka. Pirater tar flickor att gifta sig med och priser på varor går upp.⁵⁹

⁵⁴ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁶ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁷ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁸ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁵⁹ Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

7.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att det i den interimistiska konstitution som antogs den 1 augusti 2012 anses den som barn som ännu inte fyllt 18 år.⁶⁰ Även i tidigare konstitutioner i vart fall indikeras en myndighetsålder om 18 år, t.ex. i Transitional Federal Charter for the Somali Republic från 2004 uppges att medborgarna får rösta från 18 års ålder.⁶¹ I Somalilands konstitution från den 31 maj 2001 nämns dock inte någon myndighetsålder alls.⁶² Lifos vill dock peka på det faktum att i det somaliska samhället är av tradition 15 år den ålder då man anses vara vuxen.⁶³

8. Utomäktenskapliga graviditeter och utomäktenskapliga barn

Unicef Somaliland uppgav att antalet kvinnor som blir gravida utanför äktenskapet ökar liksom rapporteringen av barn som övergivits. I Somaliland tas de barn som hittas levande till polisen men det händer också att barnen hittas döda – ibland har djur ätit på dem när de hittas.⁶⁴

Barn som kommit till utom äktenskapet kan erkännas om barnafadern accepterar faderskapet och gifter sig med kvinnan. En del män som av den gravida kvinnan utpekats som barnafader nekar till att vara far till barnet och då uppstår problem på så sätt att barnet blir ett offer. Barnet kan bo och leva med moderns klan, men det leder till att barnet och modern blir stigmatiserade och helt vanärade. Grundfundamentet i det somaliska samhället är klanen och ett faderslöst barn saknar klan. Maken är alltid den legala vårdnadshavaren till kvinnans barn födda i det äktenskapet oavsett vems biologiska barn det är.⁶⁵

En kvinna som är gravid med ett utomäktenskapligt barn försöker dölja graviditeten eftersom det är mycket, mycket svårt att ha ett utomäktenskapligt barn. Barnet kan överges som spädbarn.⁶⁶ Om kvinnan blivit gravid genom våldtäkt och kan peka ut vem mannen är och den utpekade mannen erkänner våldtäkten kan han frihetsberövas. I sällsynta fall kan kvinnan tvingas att gifta sig med honom.⁶⁷

⁶⁰ The Federal Republic of Somalia, *Provisional Constitution*, 2012-08-01, artikel 29 <http://unpos.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=RkJTOSpoMME=> (hämtad 2013-05-28)

⁶¹ Transitional Federal Charter for the Somali Republic, 2004-02-01, art 14, <http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=LEGISLATION&coi=SOM&rid=456d621e2&docid=4795c2d22&skip=0> (hämtad 2013-05-28)

⁶² The Constitution of the Republic of Somaliland, 2001-05-31 <http://www.refworld.org/docid/4bc581222.html> (hämtad 2013-05-28)

⁶³ United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia*, 2008-05-30, punkt 22 <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement> (hämtad 2013-05-30)

⁶⁴ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁶⁵ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁶ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁷ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Mohamed Jama på Legal Clinic i Hargeisa uppgav att när en kvinna fött ett utomäktenskapligt barn förlorar hon sitt klanskydd. Kvinnans närmaste familj kanske hjälper henne genom fadern och bröderna, men klanen gör det inte.⁶⁸ Abdinasir Abdullahi Ali, domare vid shariadomstol, uppgav å andra sidan att om en kvinna föder ett utomäktenskapligt barn blir det barnet ”halfcast”, en oäkting och kommer att få öknamn.⁶⁹ Kvinnan som fött det oäkta barnet kommer fortsatt ha skydd av klanen, det finns ingen annan. Skammen försvinner när barnet är fött. Graviteteten är en dold hemlighet, genom att kvinnan hålls gömd inom familjen och inte ens visas för grannarna. Situationen är frustrerande för kvinnans far, mor och även för kvinnan själv.⁷⁰ Äldste i Bari uppgav att en kvinna kan stötas bort från klanen om hon våldtagits eller blir gravid utanför äktenskapet. Män kan däremot inte uteslutas från klanen. Den som utesluts från klan har inte längre tillgång till sitt klanskydd, dvs. klanen tar inte längre ansvar för vederbörande när det exempelvis kommer till förhandlingar om diya.⁷¹

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att vid en önskad graviditet pekar kvinnan ut fadern och bör gifta sig med honom. Om han nekar till att vara far till det väntade barnet blir hon tvångsvis bortgift med en annan man. Det kan i sådana fall också vara tvångsäktenskap för mannens räkning. Kvinnan kommer inte att förvisas från klanen men kan bli slagen och hotad för att saken inte ska upprepas. De tar hand om barnet men barnet är stigmatiserat och kvinnan har dragit skam över familjen.⁷²

8.1. Lifos kommentar

Inledningsvis konstaterar Lifos att en kvinna i det patriarkaliska somaliska samhället kan vanhedra sin familj och sin klan exempelvis genom en utomäktenskaplig graviditet eller genom att gifta sig med en man från en minoritetsgrupp. Ett sådant beteende är stigmatiserande för kvinnan och leder till konsekvenser för kvinnan från omgivningen. En sådan konsekvens kan vara att kvinnan blir utstött från klanen vilket innebär att hon kommer att sakna klanskydd vilket i sin tur innebär att hon hamnar i en utsatt situation. En annan konsekvens kan vara att kvinnan blir utsatt för våld från manliga familjemedlemmar eller släktingar.

Lifos noterar att det förekommer olika uppgifter om huruvida kvinnor som föder utomäktenskapliga barn blir utstötta från klanen eller inte. Först kan konstateras att det råder samstämmighet om att situationen är stigmatiserande för kvinnan och för barnet. Lifos bedömer att även om det förekommer att kvinnor inte utesluts från klanen efter att ha fött ett

⁶⁸ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁶⁹ Abdullahi Ali, Abdinasir, medlem i HASAN och medlem av Sheikhs, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁰ Ali Yusuf, Abdiafit, General Director Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷¹ Äldste i Bari, samtal i Boosaaso 2012-06-17

⁷² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

utomäktenskapligt barn så löper en sådan kvinna en inte obetydlig risk att stötas bort från klanen och därmed förlora sitt klanskydd.

Lifos konstaterar vidare att kvinnor som blir utstötta från sin klan saknar tillgång till klanskydd och de möjligheter till förhandlingar inom xeer om diya som klan kan ge, även i de fall som någon nära manlig släkting fortfarande finns där och håller ett öga på henne.

9. Blandäktenskap

Med blandäktenskap avses i detta sammanhang äktenskap som sker mellan en person från klan och en person från minoritetsgrupp.

En internationell organisation (K) uppgav att blandäktenskap är väldigt ovanligt men att det förekommer och att äldste inte accepterar blandäktenskap. Kvinnor från klan som ingår blandäktenskap genom att gifta sig med en man från minoritetsgrupp är inte längre välkomna till sin klan. Detsamma gäller mannen om det är han som kommer från klan.⁷³

En man som ingått blandäktenskap med en kvinna från en minoritetsgrupp har dock fortfarande klanskydd. Om kvinnan är från klan har hon inte längre det, även om en bror trots detta kan hålla ett öga på sin syster.⁷⁴

I Lifos samtal med medlemmar i Guurti⁷⁵ uppgavs att det inte längre är ett stigma med blandäktenskap. En av medlemmarna i Guurti uppgav att han som är från klan tidigare varit gift med en kvinna från midgan och det blev inga repressalier mot dem. Det finns inga religiösa hinder för blandäktenskap och det stigma som tidigare fanns är inte längre så stort i urbana områden. På landsbygden är det osannolikt att blandäktenskap ingås eftersom det där innebär ett stort stigma.⁷⁶

Ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att blandäktenskap inte är accepterat, men om kvinnan har gift sig kan hon komma tillbaka till sin familj.⁷⁷

9.1. Lifos kommentar

Barn följer alltid faderns klan.⁷⁸ Lifos konstaterar att det bland annat innebär att en kvinna från klan som gifter sig med en man från minoritetsgrupp får barn som tillhör minoritetsgruppen. Däremot barnen till en man från klan som gift sig med en kvinna från minoritetsgrupp tillhör klan. Lifos bedömer att, även om blandäktenskap är förknippade med stigma oavsett vem av parterna som är från klan, stigmat är högre och det sociala trycket från omgivningen allvarligare om kvinnan är från klan.

⁷³ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷⁴ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁷⁵ Överhuset i Somaliland

⁷⁶ Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

⁷⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁷⁸ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Vidare bedömer Lifos att stigmat vid blandäktenskap fortsatt finns i det somaliska samhället, framförallt på landsbygden. I urbana miljöer kan det sociala trycket på par i blandäktenskap vara mindre.

10. Hedersrelaterat våld

Med hedersmord menas här ett planerat mord på en familjemedlem eller släkting, oftast en kvinna, för att återställa familjens eller klanens heder som offret anses ha vanärat.

Unicef Somaliland uppgav att hedersmord som sådant inte finns i det somaliska samhället. Det förekommer att flickor tar sitt liv, men inte heller det är vanligt.⁷⁹ Även en internationell organisation (K) uppgav att hedersmord inte existerar i den somaliska kulturen.⁸⁰ I Somalia förekommer inte hedersmord alls. Ibland kan hedersproblematik uppstå vid blandäktenskap mellan klan och minoritetsgrupp. Det kan då förekomma förseelser så att kvinnan blir slagen, men Lifos samtalspartner har aldrig hört talas om någon som blivit slagen till döds. Det förekommer att kvinnan frihetsberövas eller sätts i husarrest av familjen liksom att kvinnan kan bli utstött från klanen.⁸¹

På direkt fråga uppgav ett kvinnligt nätverk i Puntland att de aldrig hört talas om hedersmord. Flickor kan dock bli misshandlade av sina bröder eller annan manlig släkting som ska tukta henne.⁸²

10.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att samtliga samtalspartners som uttalat sig i frågan varit eniga om att hedersmord, i den betydelse som den definierats ovan, är en företeelse som inte finns i den somaliska kulturen. Däremot förekommer annat hedersrelaterat våld, men där syftet inte är att döda. T.ex. kan våld förekomma mot dem som ingått blandäktenskap eller mot den kvinna som blivit gravid och/eller fött barn utom äktenskapet. Vidare noterar Lifos att företeelsen att utesluta en kvinna från klanen, vilket kan förekomma exempelvis när en kvinna blivit gravid och/eller fött ett barn utom äktenskapet, är hedersrelaterad. Uteslutandet i sig är inte våldsamt men leder till att kvinnan framgent saknar tillgång till klanskydd.

11. Våld i familjen och hemmet

Det är framförallt kvinnor som drabbas av våld i hemmet. SWDC beskriver situationen generellt så som att männen tuggar khat och att kvinnorna jobbar och tjänar pengar. Mannen frågar kvinnan om pengar och slår henne om han inte får några. I Mogadishu rapporteras mest våld i hemmet från distrikten Hamar Weyne och Wadajir. Det finns ett somaliskt talesätt att ”den mannen

⁷⁹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁰ Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁸¹ Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

⁸² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

älskar slår han”. Mannen äger kvinnan och behandlar kvinnorna som slavar. Kvinnan har ingen äganderätt och pengarna är mannens.⁸³

De flesta ärenden som handlar om våld i hemmet hanteras inom klansystemet och sedvanerätten xeer och inte via polisen. När kvinnan söker skydd via klanen säger klanen generellt till kvinnan att hon ska respektera sin make och det blir ingen medling från klanens sida. Slutsatsen är att klanen inte skyddar kvinnan från våld i hemmet.⁸⁴ Unicef i Somaliland uppgav att det har hänt att en kvinna som gått tillbaka till sin make efter medling från klanen då dödats.⁸⁵ Pojkar blir också slagna hemma men i huvudsak består våld i hemmet av att mannen slår sin fru.⁸⁶

En anmälan om våld i hemmet till polisen resulterar i en rapport som sänds till domstolen vilket kan leda till en dom. Traditionella äldste kommer dock ingripa vilket leder till att mannen frigges, ibland redan efter en dag. Kvinnan ska då förlåta mannen för att han slagit henne. Innehar mannen som slagit en position som gör honom till en mäktig man kan han inte rapporteras eftersom han kommer att dra i trådarna på ett sätt som gynnar honom.⁸⁷ SWDC uppgav att det inte finns några säkra kvinnohus i Mogadishu.⁸⁸

Det finns en lag i Somaliland som förbjuder våld av alla slag men ingen lag som uttryckligen förbjuder våld i hemmet och det är kulturellt accepterat att mannen/fadern i familjen slår. Såväl mamman som pappan i en familj kan slå sina barn. Ett barn kan inte skyddas från sina föräldrar. Lagen i Somaliland tillåter föräldrar att sätta sina barn i fängelse (detention) för att de varit olydiga. Barnen kan hållas fängslade i fyra-fem dagar, det är föräldrarna som bestämmer när barnet ska släppas ut. Fenomenet används mest som hot mot barnen, och det är inte så vanligt att barnen faktiskt frihetsberövas men det förekommer. Barn hålls frihetsberövade tillsammans med vuxna frihetsberövade vilket gör barnens situation utsatt.⁸⁹ Kvinnor som är frihetsberövade hålls separerade från män. På ett ställe finns ett särskilt kvinnoängelse.⁹⁰

Det är inte lagligt att slå sin fru i Puntland. I det fall ett sådant ärende går till domstol uppmanar domstolen dock att ingen ska ingripa utan mannen har rätt att slå sin hustru, vilket är kulturellt accepterat. Det förekommer svåra fall, t.ex. har kvinnan blivit bränd med hett vatten. Sedvanerätten xeer gynnar mannen före kvinnan, men mannen får inte gå till överdrift.⁹¹

⁸³ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁴ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁵ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁶ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁸⁷ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁸⁹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁹⁰ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

⁹¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det inte är lagligt att slå sina barn, våld är ovanligt och inte accepterat. Det har lett till att man nu säger att barn är odisciplinerade och att föräldrar skriker på sina barn. På direkt fråga från Lifos uppgavs att en örfil inte anses vara våld mot barn.⁹²

11.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att uppgifterna om huruvida det är lagligt för mannen att slå sin hustru varierar liksom uppgifterna om huruvida det är lagligt att slå sina barn. Lifos vill först peka på det faktum att det finns skillnader i synen på vad som är våld, t.ex. har en källa uppgett att det inte ses som våld att ge sitt barn en örfil. Detta faktum i sig kan leda till att källornas uppgifter inte är samstämmiga liksom det faktum att olika områden i Somalia kan ha olika lagstiftning. Betydelsen av detta ska dock inte överdrivas då det är inom klansystemet och xeer som de flesta ärenden hanteras.⁹³ Det är därför av stor betydelse att det är kulturellt accepterat att mannen/fadern slår kvinnan. Av den information som Lifos fått under utredningsresan bedömer Lifos att klanen gynnar mannen före kvinnan och att klanens ingripande ofta leder till att kvinnan ska gå tillbaka till sin make och förlåta honom.

Lifos konstaterar att det även är kulturellt accepterat att föräldrar slår sina barn. Därutöver är det i vart fall i Somaliland, lagligt för föräldrar att slå sina barn. Även här bör påpekas att uppgiften att det inte är lagligt att slå sina barn i Puntland bör läsas i sin kulturella kontext, där t.ex. en örfil inte räknas som våld. Lifos bedömer, med anledning av att klanerna till stor del avgör sådana fall och att det är kulturellt accepterat att slå sina barn, att det är svårt för ett barn att få skydd från sina föräldrar i detta avseende.

12. Kvinnoorganisationer

Somali Women Development Center (SWDC) uppgav i samtal i Mogadishu att det inte finns några generella hot mot organisationen i dess arbete med kvinnofrågor och de uppgav även att det inte fanns direkta hot mot kvinnoorganisationer som sådana. Det är lätt att existera som kvinnoorganisation och det finns en respekt för kvinnor i den somaliska kulturen. Däremot kan de som organisation motta hotelser när de försöker ingripa i specifika frågor.⁹⁴

Ett kvinnligt nätverk baserat i Puntland uppgav att i södra och centrala Somalia är Al Shabaab närvarande vilket gör det väldigt svårt att bedriva verksamhet vars syfte är att höja medvetandet om frågor rörande mänskliga rättigheter. Där får man arbeta med låg aktivitet och kan inte arbeta öppet.⁹⁵

⁹² Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁹³ För vidare information om förhållandet mellan myndigheter såsom polis och domstol samt klansystemet se Lifos rapport *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006> (hämtad 2013-05-30)

⁹⁴ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁹⁵ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

En organisation i Puntland registrerade många våldtäktsincidenter, bland annat incidenter där barn och unga kvinnor blivit utsatta för övergrepp. Man fick sluta med aktiviteterna på grund av hot i samhället mot organisationen.⁹⁶

12.1. Lifos kommentar

Lifos noterar att det inte förefaller finnas en hotbild mot kvinnoorganisationer som sådana men kan göra det då organisationen ingriper i vissa frågor.

13. Könstymning av flickebarn

För mer information om olika typer av könstymning hänvisas inledningsvis till bilaga 1.

13.1. Omfattning och genomförande

Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det pågår mycket arbete från religiösa ledare med att medvetandegöra om könstymning i syfte att övergå från infibulation till sunna.⁹⁷

Företeelsen att könstymma sina döttrar har minskat i Mogadishu de senaste fyra åren. Medvetenheten har ökat genom information i skolor och i radio. Det handlar om medvetenhet i frågan, inte om religion. SWDC uppgav att omkring 80% av flickorna fortfarande könstympas med infibulation. Det är en minskning med nästan 20% och i dessa fall används i stället en annan typ av könstymning – sunna.⁹⁸ I området Galmudug finns det en by om 30 personer som helt slutat utföra könstymning.⁹⁹

CCBRS i Hargeisa uppgav att seden att könstymma är djupt rotad och uppskattar att 95% av flickebarnen könstympas med infibulation. I städerna utförs dock ca 10% av ingreppen med sunna vilket innebär att man skär bort en liten bit eller orsakar en blödning på klitoris. De unga religiösa ledarna stödjer detta medan de äldre religiösa ledarna stödjer att ingreppet genomförs genom infibulation.¹⁰⁰ Medvetenheten om problemet med könstymning har ökat och budskapet att det inte är en religiös företeelse sprids. En del vill inte längre genomföra infibulation utan har gått över till sunna. Enligt Unicef Somaliland riskerar i Hargeisa i Somaliland ca 90% av alla flickor könstymning, varav ungefär hälften utförs med infibulation och den andra hälften med sunna. På landsbygden könstympas nästan 100% av flickorna med infibulation.¹⁰¹

⁹⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁹⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

⁹⁸ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

⁹⁹ Somali Women Development Center, Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

¹⁰⁰ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰¹ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

En internationell organisation i Puntland uppgav att det fortfarande är en hög andel av flickorna som utsätts för ingreppet men att det nu är mer vanligt att ingreppet utförs med sunna än infibulation. Det är en kulturell företeelse, islam förespråkar inte könsstympning.¹⁰² En undersökning från 2010 i Boosaaso och Garowe visade på några ändringar i attityderna. Enligt undersökningen könsstympades då 72% jämfört med 85% år 2004. Siffrorna inkluderar könsstympning genomförd såväl med sunna som med infibulation. Traditionen att könsstympa är fortfarande stark på landsbygden.¹⁰³

Könsstympning genomförs utan steriliserade instrument, vilket leder till smittspridning av t.ex. hepatit. Den som utför ingreppet kommer från minoritetsgrupp eller kan möjligen vara en internflykting. Dessa kvinnor menar att de inte har något annat jobb än att könsstympa flickor. De är dock också barnmorskor och det pågår ett arbete att försöka utbilda dem mer i barnmorskedelen och andra arbeten. Samhället stöder fortfarande könsstympning trots många kampanjer mot företeelsen.¹⁰⁴

Ingreppet genomförs vanligen under skolloven. Diasporan kommer tillbaka och genomför ingreppen på sina döttrar.¹⁰⁵ Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att det är många flickor i den afrikanska diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet men att det inte är så vanligt att flickor i den europeiska diasporan gör det.¹⁰⁶ Det förekommer att man genomför masskönsstympning. Det innebär att man samlar ihop 10-20 flickor och kallar dit två personer som ska genomföra ingreppet. Ingreppet genomförs då på alla flickorna med en och samma kniv eller sax.¹⁰⁷

Ingreppet utförs när flickebarnen är 5 – 8 år gamla, vanligen på sjuåringar.¹⁰⁸ Ibland kan ingreppet också genomföras när flickan är lite äldre.¹⁰⁹ Flickor i diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet är vanligen äldre, ca 10 år gamla.¹¹⁰

Puntlands parlament har stoppat ett lagförslag som skulle ha förbjudit könsstympning.¹¹¹

¹⁰² Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹⁰³ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹⁰⁴ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹⁰⁷ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁸ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹⁰⁹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹¹⁰ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹¹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

13.1.1. Lifos kommentar

Lifos noterade vid genomförandet av utredningsresan att många av källorna vid frågan om hur stor andel av flickorna som könsstympades endast uppgav den andel som blivit könsstympade med infibulation. Vid följdfrågan om den andra andelen av flickebarnen inte blivit könsstympade alls¹¹² svarade samtliga att det hade de flesta flickebarn blivit men då med en annan form av könsstympning, nämligen sunna. Lifos konstaterar att det är viktigt vid samtal med somalier att vara vaksam på den skillnad i uppfattning om vad könsstympning är som finns mellan svensk kultur och lagstiftning och den somaliska kulturen så att inga missförstånd uppstår vad gäller utbredningen av företeelsen eller enskilda individers utsatthet.

Lifos noterar också att ingreppet ofta utförs av kvinnor med låg eller ingen skolutbildning som sannolikt i väldigt få fall känner till WHO:s kategorisering av olika former av könsstympning. Begreppen infibulation och sunna används således sannolikt av den gemene somaliern med mindre exakthet och större variationer inom varje benämning än vad WHO:s klassificering indikerar.

13.2. Medicinska komplikationer efter könsstympning

En av Lifos samtalspartners i Puntland uppgav att 80% av kvinnorna som kommer till Medical Referral Point har urinvägsinfektion som ett direkt resultat av könsstympningen. Könsstympningen leder också till komplikationer under graviditeten och vid barnafödande. Kejsarsnitt är vanliga och det är vanligen maken som måste ge sitt tillstånd att ingreppet får genomföras.¹¹³

13.3. Samband könsstympning och giftermål

Nyligen gjorda studier visar enligt Unicef Somaliland att möjligheten för en flicka att gifta sig inte påverkas av att hon inte är könsstympad. Detta håller på att förändras även på landsbygden.¹¹⁴ CCBRS uppgav att yngre män föredrar att gifta sig med kvinnor som är könsstympade med sunna. Det finns ett talesätt om att ha samlag med de [med infibulation] könsstympade kvinnorna är som att köra bil med manuell växellåda medan det är som att köra automatväxlat att ha samlag med en orörd kvinna.¹¹⁵

I en undersökning i Boosaaso och Garowe 2010 intervjuades även män. Av de intervjuade männen var det 32% som föredrog att gifta sig med kvinnor som inte var könsstympade alls. Majoriteten av de intervjuade männen var studenter vid universitet, män från urbana områden samt män från diasporan.¹¹⁶ Uppfattningen att kvinnor som inte är könsstympade har låg

¹¹² Frågan ställdes på engelska ”if the other girls hadn't been cut at all?”

¹¹³ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹¹⁴ Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹¹⁵ Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

¹¹⁶ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

moral lever kvar och kvinnor som inte är könsstympade kan ha svårt att gifta sig. Ett kvinnligt nätverk i Puntland uppgav att de inte vet om vuxna kvinnor som inte är könsstympade måste utföra ingreppet innan vigseln.¹¹⁷

13.4. Beslut om könsstympning

Det är mödrarnas sak att bestämma om könsstympning ska ske eller inte. Normalt sett informeras fäderna i efterhand om att ingreppet skett. Vanligen är det barnets mamma och farmor och/eller mormor till barnet som beslutar tillsammans, men det slutliga beslutet fattar mamman.¹¹⁸

En internationell organisation i Puntland (H) har inte hört talas om att mormor/farmor längre tar barnet för att genomföra ingreppet även om det i grunden är så att mormor/farmor kan genomföra ingreppet och menar att modern kan skydda dottern från könsstympning men att det förekommer påverkan från mormor och farmor.¹¹⁹ På landsbygden är det dock fortfarande mer traditionellt och det kan vara svårt för modern att skydda dottern.¹²⁰ Ett kvinnligt nätverk i Puntland var mer tveksam till om modern kan skydda dottern mot könsstympning. De uppgav att det kanske skulle gå genom att skicka iväg dottern. Det finns en press från omgivningen som modern måste motstå. Däremot kan modern skydda dottern från att bli könsstympad med infibulation och att ingreppet i stället genomförs med sunna. Trycket från samhället gör att det är svårt för fadern att stoppa ingreppet om modern vill att könsstympningen ska genomföras.¹²¹

13.4.1. Lifos kommentar

Lifos har fått olika uppgifter om huruvida en mor som inte vill att dottern ska könsstympas kan skydda henne från ingreppet. Lifos bedömer att det på landsbygden torde vara mycket svårt för modern att skydda sin dotter från ett könsstympande ingrepp. Även i urbana områden kan det i praktiken vara svårt att motstå den sociala press från omgivningen som finns för att ett ingrepp i någon form ska utföras.

14. Skolgång

Av barn i skolåldern är det ca 10% som går i skolan fördelat på något färre flickor än pojkar. Av flickorna är det inte många som fortsätter efter grundskolan (till *Secondary School*). Familjerna är ofta beroende av barnens inkomster vilket gör att de får sluta skolan och börja arbeta.¹²²

Lärare kan slå sina elever vilket inte uttryckligen är förbjudet. Det förekommer framförallt i Koranskolor där lärarna inte är utbildade.¹²³

¹¹⁷ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹¹⁸ Unicef Somailand, samtal i Hargeisa 2012-06-13

¹¹⁹ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²⁰ Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²¹ Kvinnligt nätverk baserat i Puntland, samtal i Boosaaso 2012-06-18

¹²² Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

¹²³ Unicef Somailand, samtal i Hargeisa 2012-06-13

15. Lifos sammanfattning

15.1. Kvinnans situation

Det somaliska samhället är patriarkaliskt vilket påverkar kvinnornas situation. Det finns vanligtvis få arbetsmöjligheter för kvinnor men trots detta är det generellt sett kvinnorna som är de som står för familjens inkomstbringande arbete. Kvinnans situation påverkas också av om hon bor på landsbygden eller i urbana områden, är utbildad eller inte. Även om kvinnan har rättigheter krävs det en resursstark kvinna för att få tillgång till dem. Inom klansystemet och sedvanerätten xeer saknar kvinnan möjligheten att föra sin egen talan. Kvinnans talan förs i stället av en manlig släkting, ofta fadern eller maken. I Somaliland kan en kvinna juridiskt representera sig själv i en sekulär domstol. En kvinna kan förflytta sig ensam, men det är vanligare att kvinnor som reser utan män reser i grupp. En kvinna kan röra sig utan grupp i städer, t.ex. Mogadishu. En resa är dock en situation då kvinnan är utsatt och risken att råka ut för överfall ökar.

15.2. Våldtäkter, äktenskap, utomäktenskapliga barn

De kvinnor som är mest utsatta för våldtäkter är de som är internflyktingar, flyktingar och asylsökande och således är i avsaknad av klanskydd. Våldtäkterna begås av såväl män i internflyktinglägren, som män från lokalbefolkningen och av poliser och vakter. Det finns uppgifter om att det är vanligare att flickor våldtas av sina lärare än av miliser. Att bli utsatt för en våldtäkt leder till ett stigma för kvinnan.

En anmälan om våldtäkt till polisen leder ofta ingenstans för kvinnan. Vid en anmälan försöker man skuldbelägga kvinnan. Stigmatiseringen och bristen på skydd för kvinnan om hon pekar ut en gärningsman samt det bristande systemet inom polisen leder till att kvinnor ofta avstår från att rapportera en våldtäkt. Vidare kan ett våldtäktsmål, likt andra mål, som drivs i domstol tas ut från polis- och domstolssystemet av klanerna för att i stället avgöras inom xeer.¹²⁴ Detta kan t.ex. göras om kvinnan kan identifiera gärningsmannen och saken kan i stället hanteras inom klansystemet och sedvanerätten xeer. Om den utpekade gärningsmannen nekar läggs dock saken ned.

Kvinnan som blivit våldtagen och/eller genomgått en utomäktenskaplig graviditet och fött ett barn utom äktenskapet riskerar att stötas bort från klanen och förlorar i sådant fall sitt klanskydd även om hennes närmaste familj fortfarande hjälper henne. Kvinnan kan också eller i stället bli slagen och hotad. Hedersmord, i betydelsen ett planerat mord på en familjemedlem eller släkting, för att återställa familjens eller klanens heder som offret anses ha vanärat, förekommer dock inte i Somalia. Ett barn som föds utomäktenskapligt saknar klantillhörighet eftersom ett barn alltid tillhör faderns klan. Det utomäktenskapligt födda barnet kan i en del fall bo och leva med moderns klan, men såväl barnet som dess mor är stigmatiserade

¹²⁴ Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia*, 2012-11-30

och helt vanärade. För att förhindra att barn föds utomäktenskapligt kan kvinnan tvångsvis giftas bort med barnafadern, eller om denne nekar till att vara barnafader, med någon annan man.

Duumaal¹²⁵ existerar fortfarande. Barnäktenskap, där i vart fall en av äktenskapsparterna är under arton år, förekommer. På landsbygden är det inte ovanligt att barn gifts bort från 13 års ålder, medan det i städerna är vanligt att barnen hunnit bli 15 år. Även pojkar ingår äktenskap i unga år, men tvingas inte in i ett äktenskap med en specifik flicka/kvinna. Flickan/kvinnan är traditionsenligt utlämnad till det arrangemang som ordnats av fadern. Lifos bedömer att blandäktenskap, där den ena parten kommer från klan och den andra från minoritetsgrupp, alltså är förknippat med stigma även om det sociala trycket på paret kan vara mindre i urbana miljöer. Vidare bedömer Lifos att det sociala trycket från samhället vara allvarligare om det är den kvinnliga parten som är från klan.

15.3. Våld i hemmet

Det är kulturellt accepterat att maken/fadern slår familjemedlemmar, främst kvinnan liksom att det är kulturellt accepterat att såväl mannen som kvinnan i en familj slår sina barn. Lifos bedömer att i den mån det finns lagstiftning mot våld i hemmet är den tandlös. Det är främst inom klansystemet och xeer som den här typen av ärenden hanteras och mot bakgrund av den kulturella acceptansen för våld i hemmet finns inget reellt tillförlitligt skydd för kvinnan eller barnen där.

15.4. Kvinnoorganisationer

Tre kvinnoorganisationer har uttalat sig om huruvida det finns en hotbild mot kvinnoorganisationer och dess arbete. Av den informationen noterar Lifos att det inte förefaller finnas en hotbild mot kvinnoorganisationer som sådant men kan göra det då organisationen ingriper i vissa frågor.

15.5. Könsstympning

Lifos noterar att förekomsten av könsstympning av flickor är fortsatt utbredd men att det pågår en minskning av antalet flickor som könsstympas med infibulation till förmån för sunna-ingreppet. På landsbygden är förekomsten av könsstympning i någon form i det närmaste hundra procentig medan en viss nedgång av förekomsten kan ses i urbana områden. Ingreppet utförs på flickor i åldern 5 – 8 år, vanligen i sjuårsåldern. Flickor i diasporan som kommer tillbaka för att genomföra ingreppet är vanligen lite äldre, ca 10 år gamla.

Det är mödrarna som bestämmer om könsstympning ska ske eller inte och det sker ofta i samråd med och påverkan av barnets mormor och ev. farmor. Uppgifterna om huruvida en mor som inte vill att dottern ska könsstympas kan skydda henne från ingreppet går isär. Lifos bedömer att på landsbygden torde det vara mycket svårt men även i urbana områden kan det i praktiken

¹²⁵ Duumaal innebär att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror.

vara svårt för modern att motstå den press som finns från omgivningen att ingreppet ska utföras.

Förkortningar

CCBRS	Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (NGO)
IDP	Internally Displaced Person, internflykting.
OCHA	Office for the Coordination of Human Affairs (FN-organ)
SNG	Somali National Government. Regering baserad i Moagdishu.
SWDC	Somali Women Development Center (NGO)
TFG	Transitional Federal Government. Tidigare övergångsregering baserad i Mogadishu.
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
Unicef	United Nations Childrens Fund

Ordlista

Diya	Blodskompensation som betalas av en diyabetalande subklan till en annan.
Diyabetalande subklan	Nivå av underklan som är kollektivt ansvarig för sin underklans säkerhet och har skyldighet att kompensera andra underklaner för skada som den egna underklanen åsamkat dem.
Duumaal	Innebär att kvinnan gifter sig med den avlidne makens bror.
Guurti	Äldstes råd, överhuset i Somaliland.
Sharia	Islamsk rätt.
Xeer	Den somaliska sedvanerätten som bygger på avtal och överenskommelser mellan klaner.

Källförteckning

Elektroniska källor

Lifos, *Myndigheter och klansystem i Somalia. Rapport från utredningsresa till Nairobi, Kenya samt till Mogadishu, Hargeisa och Boosaaso i Somalia i juni 2012*, 2012-11-30

<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=29006>

(hämtad 2013-05-30)

Migrationsverket, *Somalia. Klanskydd. Rapport från utredningsresa 27 februari – 12 mars 2009 till Hargeisa och Nairobi*, 2009-04-03

<http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=20642>

(hämtad 2013-05-30)

The Constitution of the Republic of Somaliland, 2001-05-31

<http://www.refworld.org/docid/4bc581222.html> (hämtad 2013-05-28)

The Federal Republic of Somalia, Provisional Constitution, 2012-08-01,

<http://unpos.unmissions.org/LinkClick.aspx?fileticket=RkJTOSpoMME=>

(hämtad 2013-05-28)

Transitional Federal Charter for the Somali Republic, 2004-02-01,

<http://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain?page=country&category=&publisher=&type=LEGISLATION&coi=SOM&rid=456d621e2&docid=4795c2d22&skip=0> (hämtad

2013-05-28)

United Nations Security Council, *Report of the Secretary-General on children in armed conflict in Somalia*, 2008-05-30

<http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N08/348/38/PDF/N0834838.pdf?OpenElement> (hämtad 2013-05-30)

Muntliga källor

Abdi Hussein, Adam, konsult, Secretary of Foreign Standing, samtal i Guurti i Hargeisa 2012-06-16

Abdullahi Ali, Abdinasir, Medlem i Leaders Network HASAN och sheikh, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Ali Yusuf, Abdiafit, General Director Leaders Network HASAN och före detta guvernör i regionen Bari, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Biståndsarbetare, samtal i Nairobi, 2012-06 -11

Elman Peace Human Rights Center, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

Hussein Isse, Abdirizak, Deputy Director Leaders Network of HASAN, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Internationell organisation A, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-15

Internationell organisation E, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

Internationell organisation F, Nairobi, samtal i Nairobi 2012-06-07

Internationell organisation i Puntland H, samtal i Boosaaso 2012-06-17

Internationell organisation J, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Internationell organisation K, Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

IOM Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-13

Jama, Mohamed, chef Legal Clinic Hargeisa, samtal i Hargeisa 2012-06-14

Kellett, Paul A, Colonel (Retd) och Political/Security Advisor, EU Somalia Unit, samtal i Nairobi 2012-06-07

Medarbetare vid Comprehensive Community Based Rehabilitation in Somaliland (CCBRS), samtal i Hargeisa 2012-06-16

Medarbetare vid Norwegian Refugee Council i Boosaaso, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Minister of Interior, samtal i Boosaaso, 2012-06-18

Norwegian Church Aid, samtal i Nairobi 2012-06-08

OCHA Somalia, samtal i Nairobi 2012-06-07

Osman Mohamed, Mohamud, medlem i Leaders Network HASAN och rättens ordförande i Bari Regional Court, domare vid shariadomstol, samtal i Boosaaso 2012-06-18

Shiire Farah, Adan, medlem i Guurti, samtal i Hargeisa 2012-06-16

Somaliaexperter, Nairobi, samtal 2012-06-

Somali Women Development Center (SWDC), Mogadishu, samtal i Mogadishu, 2012-06-10

Traditionella äldste från hawiye, samtal i Mogadishu 2012-06-10

Unicef Somaliland, samtal i Hargeisa 2012-06-13

We are Women Activists, samtal i Boosaaso 2012-06-08

Äldste i Bari, darood – majerteen klaner, samtal i Boosaaso, 2012-06-17

Bilaga 1

Olika typer av könsstympning

World Health Organization (WHO) har 2008 delat in kvinnlig könsstympning i olika kategorier vilka redovisas längre ned. Typ III är det som kallas infibulation eller faraonisk omskärelse. Sunna används som begrepp för att beskriva en mildare form av könsstympning, men kan i praktiken beteckna all könsstympning utom infibulation.¹²⁶

WHO:s indelning av könsstympning

Type I — Partial or total removal of the clitoris and/or the prepuce (clitoridectomy).

When it is important to distinguish between the major variations of Type I mutilation, the following subdivisions are proposed: Type Ia, removal of the clitoral hood or prepuce only; Type Ib, removal of the clitoris with the prepuce.

Type II — Partial or total removal of the clitoris and the labia minora, with or without excision of the labia majora (excision).

When it is important to distinguish between the major variations that have been documented, the following subdivisions are proposed: Type IIa, removal of the labia minora only; Type IIb, partial or total removal of the clitoris and the labia minora; Type IIc, partial or total removal of the clitoris, the labia minora and the labia majora.

Note also that, in French, the term 'excision' is often used as a general term covering all types of female genital mutilation.

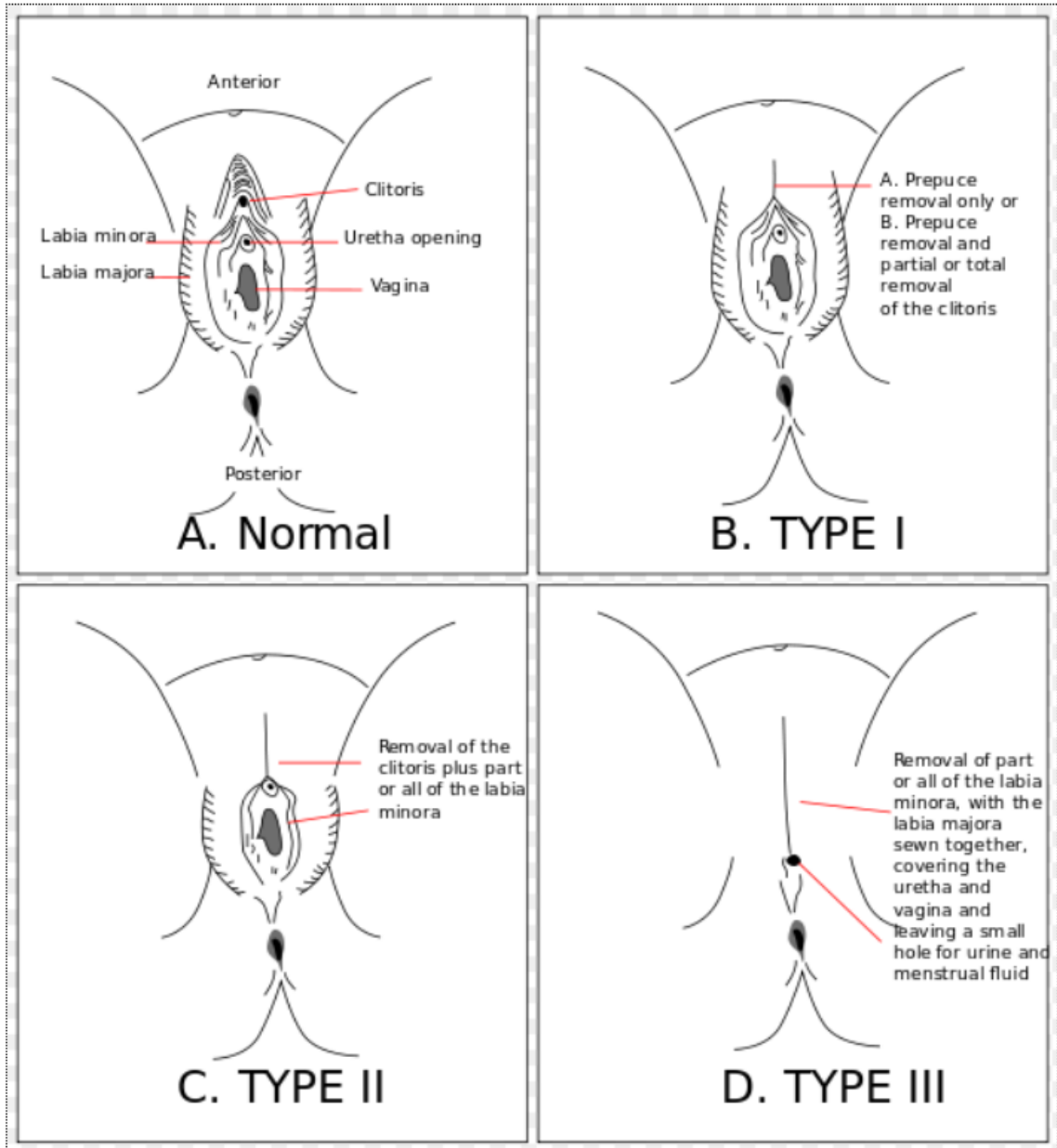
Type III — Narrowing of the vaginal orifice with creation of a covering seal by cutting and appositioning the labia minora and/or the labia majora, with or without excision of the clitoris (infibulation).

Type IIIa, removal and apposition of the labia minora; Type IIIb, removal and apposition of the labia majora.

Type IV — All other harmful procedures to the female genitalia for non-medical purposes, for example: pricking, piercing, incising, scraping and cauterization.¹²⁷

¹²⁶ Vårdguiden Stockholms läns landsting, Könsstympning av kvinnor, 2009-02-04, <http://www.varldguiden.se/Tema/Sex-och-samlevnad/Kroppen/Konsstympning-av-kvinnor/> (Hämtad 2013-01-23)

¹²⁷ World Health Organization (WHO), Sexual and reproductive health, Classification of female genital mutilation, <http://www.who.int/reproductivehealth/topics/fgm/overview/en/index.html> (Hämtad 2013-01-23)

Källa: Wikipedia, http://en.wikipedia.org/wiki/File:FGC_Types.svg
(Hämtad 2013-01-23)

Baksida

Med avstamp i Lifos rapport om kvinnor och barns situation i Somalia låter Felix Larsson läsaren följa med i en kritisk diskursanalys av densamma för att undersöka hur kvinnor konstrueras i materialet och hur konstruktionen kan förstås i relation till Sverige. Med utgångspunkt i hur Sverige talar om sig själv som jämställt och odlar myten om sin egen jämställdhet undersöks hur bilden av den somaliska kvinnan kan fungera som en måttstock gentemot vilken Sverige kan mäta sig och därmed förstås som jämställt. Frågan är bara i vilken mån bilden av den somaliska kvinnan kan sägas representera hennes verklighet, eller om hon i rapporten konstrueras som ett offer för patriarkala strukturer för att utgöra en bättre måttstock för Sverige?